

eul_wid: ore-aa

Ἀνώνυμος Σεγυεριανός · Seguerianus Anonymous

Rhetorical Art

Τέχνη ῥητορική

Period: Ῥωμαϊκή [Roman](#)
Dialect: Κοινή τεχνική [Technical Koine](#)
Domain: Ῥητορική [Oratory](#)
Format: Λόγος [Oration](#)

ΑΝΩΝΥΜΟΥ [Κορνούτου Graeveni] ΤΕΧΝΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ. ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ. ΠΕΡΙ ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ.

- ¹ Ὁ πολιτικὸς ἥτοι δικανικὸς λόγος εἰς τέσσαρα μέρη διαιρεῖται τὰ προκείμενα· χρήζομεν γὰρ ἐν αὐτῷ προοιμίων μὲν πρὸς τὸ προσεχεστέρους ποιῆσαι τοὺς ἀκροατάς, διηγήσεως δὲ πρὸς τὸ διδάξαι τὸ πρᾶγμα, τῶν δὲ πίστεων πρὸς τὸ κατασκευάσαι ἢ ἀνασκευάσαι τὸ προκείμενον· τοὺς δὲ ἐπιλόγους ἐπάγομεν πρὸς τὸ ἐπιρρῶσαι τὸν ἀκούοντα εἰς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ψήφον. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ προοιμίων λεκτέον καὶ ἐξῆς περὶ τῶν λοιπῶν. ^[5]
- ³ Ἐνιοὶ μὲν τῶν τεχνογράφων ἐκ τῶν αὐτῶν ὀρμᾶσθαι τὸ προοίμιον καὶ τὸν ἐπίλογόν φασιν, Ἀλέξανδρος δὲ οὐκ ἀληθὲς φησι τοῦτο· ἐνίστε γὰρ ἐτέρας μὲν ὕλας ἔχει τὸ προοίμιον καὶ ἐτέρας ὁ ἐπίλογος. Ἰστέον, ὅτι κυρίως προοίμια ἔλεγον οἱ παλαιοὶ τὰ τῶν κιθαρωδῶν οἶμας γὰρ ἐκάλουν οὗτοι τὰς ᾠδὰς.
- ⁴ τὸ οὖν ἀνάκρουμα τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς τῆς κιθάρας προοίμιον ἐκάλουν· ἀπὸ τούτου καὶ ἐπὶ τὸν ῥητορικὸν μετενήνεκται λόγον τὸ ὄνομα. Ὅριζονται δὲ αὐτὸ οὕτως· προοίμιόν ἐστι λόγος κινητικὸς ἢ θεραπευτικὸς τῶν τοῦ ἀκροατοῦ παθῶν· παρασκευάσαι γὰρ ἀκροατὴν ἀδύνατον μὴ κινήσαντα ἢ θεραπεύσαντα τὰ ἐν αὐτῷ πάθη. ^[5]
- ⁶ ἔστι δὲ πάθος πρόσκαιρος κατάστασις ψυχῆς, σφοδροτέραν ὀρμὴν ἢ ἀφορμὴν κινουῖσα, οἷον ἔλεον, ὀργήν, φόβον, μῖσος, ἐπιθυμίαν. διαφέρει δὲ τοῦ ἥθους, ὅτι τὸ μὲν δυσκίνητον, τὸ δὲ εὐκίνητον· ἥθος γάρ ἐστι διάθεσις ψυχῆς ἐνεσκιρρωμένη καὶ δυσεξάλειπτος, οἷον τῶν πατέρων πρὸς τοὺς παῖδας. Λαμβάνεται δὲ τὰ προοίμια ἐκ τεσσάρων τούτων· ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἀντιδίκου, ἐκ τῶν δικαζόντων, ἐκ τῶν πραγμάτων. ^[5]
- ⁷ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος ὕβρεως· ἂν δὲ ὑπὲρ ἐτέρου λέγῃς, καὶ τοῦτο ἐπισημαίνεσθαι δεῖ, ὥσπερ πεποίηκε Λυσίας λέγων· ἐπιτήδειός μοι ἐστὶν Ἀρχιππος οὐτοσί, ὧ δικάσταί· ἐκ τοῦ ἀντιδίκου, ὡς ἐν τῷ κατὰ Μειδίου· τὴν μὲν ἀσέλγειαν· ἐκ τῶν ἐκείνῳ συναγορευόντων, ὡς Δημοσθένης· εἰ μὲν ὅτῳ πλεῖστοι συνείποιεν, ὧ βουλή· ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων, ὡς Λυκούργος ἐν τῷ κατ' Αὐτολύκου· πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἀγώνων εἰσεληλυθότων οὐδέποτε περὶ μειζόνων ἤκετε δικάσοντες· ἐκ δὲ τῶν ἀκροατῶν ἢ τῶν δικαστῶν, ὡς Ἰσοκράτης· εἰδότες ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· Τοπικὰ δὲ προοίμια Ἀρποκρατίων φησὶ τὰ περιστατικά. ^[15]

- ⁹ σκοπὸς δὲ τοῦ προοιμίου τὸ τοιόνδε παρασκευάσαι τὸν ἀκροατὴν· τέλος δὲ τὸ προσοχὴν καὶ εὐμάθειαν καὶ εὐνοίαν ἀπεργάσασθαι. Εἰδότες γὰρ οἱ ἀκούοντες, περὶ ὧν οἱ λόγοι, εὐμαθέστεροι γενήσονται.
- ¹⁰ εὐμάθειαν δὲ ποιεῖ προέκθεσις, ἀνανέωσις, μερισμός. προέκθεσις μὲν ἐστίν, ὅταν ἃ μέλλει τις λέγειν ὡς ἐν κεφαλαίῳ προεκθῇται, ὡς [Αἰσχίνης]· ‘ἐπιδείξω δὲ καὶ τὸν ἄνδρα ἀνάξιον δωρεᾶς καὶ τὸ ψήφισμα παράνομον’.
- ¹² ἀνανέωσις δὲ ἐστίν, ὅταν ἀναλαμβάνοντες τὰ προειρημένα εἶδη περὶ ὧν λέγειν μέλλομεν διορίσωμεν, ὡς Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου· ‘περὶ μὲν οὖν τοὺς πολίτας καὶ τοὺς οἰκείους οἷος γεγένηται, καὶ τὴν πατρώαν οὐσίαν ὡς αἰσχροῶς ἀνάλωκε, καὶ τὴν ὕβριν εἰς τὸ αὐτοῦ σῶμα ὑμεῖς ἴστε καὶ ἱκανῶς ὑμᾶς ἀνέμνησεν ὁ παρ’ ἐμοῦ λόγος· δύο δὲ μοι τῆς κατηγορίας εἶδη λείπεται, καὶ ἐξῆς. μερισμός δὲ ἐστίν εἰς μέρη περιγραφὴ τῶν ὅλων πράξεων, ὡς πεποίηκεν ὁ Δημοσθένης· ‘βούλομαι δὲ ὑμᾶς ἀναμνησάμεν, τίνων προσήκει λόγον παρὰ πρεσβευτοῦ λαβεῖν, πρῶτον μὲν ὧν ἀπήγγειλε, δεύτερον δὲ ὧν ἔπραξε’, καὶ ἐξῆς. ^[5]
- ¹³ ἰστέον δὲ, ὡς μερισμός καὶ προέκθεσις καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου παραληφθήσεται, ἀνανέωσις δὲ οὐκ ἐτι· τῶν γὰρ μὴ προειρημένων οὐκ ἔστιν ἀνανέωσις. Προσοχὴν δὲ ἀπεργάσῃ ἕκ τε τῶν προειρημένων καὶ πρὸς τούτοις εἰ ἀξιόπιστος φαίνοιο, καὶ εἰδὼς περὶ ὧν λέγεις καὶ ἕτερά τινα ἐπιστάμενος φαίνοιο, ἢ πολλῶν ἔμπειρος εἶναι πραγμάτων προσποιοῖο ἢ αὐτὸς πειραθεὶς ἢ καὶ παρ’ ἄλλων πειραθέντων μαθὼν καὶ συμβουλεύσας, ὥσπερ ὁ παρ’ Ὀμήρῳ Νέστωρ εἰσάγει ἑαυτὸν τοῖς περὶ Καινέα καὶ Ἐξάδιον συμβουλεύσαντα, ὅτι πειθήνιοι ἦσαν αὐτῷ, οὕτως καὶ πρότερον δηλώσεις καὶ αὐτός, ὡς πεισθέντες μὲν κατῴρθωσαν, μὴ πεισθέντες δὲ ἀπώλοντο. ^[10]
- ¹⁵ καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν δὲ τοῖς ἄλλοις δοκεῖ προσοχὴν καὶ φόβον κινεῖν, καὶ εἰ νόμιμα λέγειν προσποιοῖο, καὶ εἰ ἢ αὐτὸς ἔνδοξος φαίνοιο ἢ τοῖς τῶν ἐνδόξων προσχρῶμενος καλοῖς, περὶ μεγάλων δὲ ἢ καλῶν ἢ συμφερόντων λέγοις ἐληλυθέναι, καὶ εἰ προσυπισχοῖο, ὅτι καινὰ καὶ ὅτι διὰ βραχέων καὶ σαφῶς καὶ περὶ ἀναγκαίων ἐρεῖς. Εὐνοίαν δὲ ἐργάσῃ ἢ φύσει οἰκειούμενος ἢ συνηθείᾳ ἢ φιλίᾳ πατρώᾳ, ἢ εἰ κοινῇ συμφέρειν λέγοις ἢ τῶν αὐτῶν ἐφίεσθαι. ^[5]
- ¹⁷ εὐνοίαν δὲ ποιεῖ καὶ τὸ χρηστὸν εἶναι· χρηστὸν δὲ εἶναι δείκνυσιν τὸ τοὺς ἐπικεικὲς ἐπαινεῖν, καὶ τὸ τοὺς θρασυτέρους προάγειν, καὶ τὸ μηδενὶ φθονεῖν, καὶ τὸ μὴ διαρρήδην λέγειν τά τε αὐτοῦ ἀγαθὰ, καὶ τὰ [περὶ] τοῦ ἀντιδίκου κακὰ, καὶ τὸ τοῦ μὲν κατηγοροῦ τὰ πολλὰ εἶναι, αὐτὸ δὲ τὸ πρᾶγμα λαλεῖν, καὶ μὴ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἄχθεσθαι λέγειν, καὶ εἰ φιλανθρωπότερον δὲ ἀπαγγεῖλαις τὰ πικρότερα τῶν νοημάτων. ποιεῖ δὲ εὐνοίαν καὶ τὸ δοκεῖν ἐπικεῖν τὸν λέγοντα εἶναι· ἐπικεῖς δὲ δόξεις, εἰ μὴ θρασέως ἐπὶ τὰς δίκας ὁρμῶν φαίνοιο, ἀλλὰ πολὺν χρόνον κατεσχημένος καὶ διαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον ἐθελήσας, εἰς μετριωτέραν αὐτὸν πολλάκις δίκην προκαλεσάμενος καὶ τοῖς ὑπ’ ἐκείνου προκαλουμένοις δοκῶν ἐπιμένειν καὶ μετριάς ὀρίζων τὰς τιμωρίας, ἥτοι τοῦ ἀντιδίκου, καὶ τῇ ἐκβολῇ τοῦ λόγου μὴ πικρᾷ χρώμενος, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. ^[10]
- ¹⁹ Διαφέρει δὲ τοῦ ἐπιλόγου τὸ προοίμιον, ὅτι ἐν μὲν τῷ προοιμίῳ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἐρμηνείαν μέτριον εἶναι δεῖ καὶ τιθασσὸν ὡς ἂν εἴποι τις, ἐν δ’ ἐπιλόγοις τὸ σχῆμα συγκεκινημένον καὶ πολλὰς μὲν ἐμβοήσεις ἔχον, πολλοὺς δὲ σχετλιασμούς, τὴν τε ἐρμηνείαν συγκεκινημένην ἐκ τροπικῆς μᾶλλον καὶ σημειώδους λέξεως, δυναμένης μέντοι πεσεῖν εἰς πολιτικούς λόγους. ἔτι δὲ καὶ τούτῳ διαφέρει, ὅτι πολλὰ τῶν ἐν τοῖς προοιμίοις οὐκέτ’ ἐν ἐπιλόγοις λεκτέον. ^[5]
- ²⁰ οὐ μόνον δὲ τῶν προοιμίων εἰσὶ τινες ὕλαι, αἷς οὐ χρώμεθα ἐν τοῖς ἐπιλόγοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιλόγων, ὧν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς προοιμίοις χρεῖα. ποιήσομεν τὸ προοίμιον, εἰ τῶν κεφαλαίων τῶν ἀναγκαίων ἐν τούτοις τὰς ὑπολήψεις ληψόμεθα, ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ ἀνάγκη πᾶσα εἶναι

- λαμβάνειν αὐτῶν εἰς ἐπίρρωσιν ἢ παραίτησιν. Ἰστέον, ὅτι πολλάκις δεῖ παραιτεῖσθαι τὰ προοίμια· οὐ γὰρ ἀεὶ προοιμιαστέον. ^[5]
- 22 ὅταν γὰρ μὴ πάθος ἔχῃ τὰ πράγματα, οὐ προοιμιαστέον. πολλὰ δέ εἰσι τοιαῦτα, οἷον ὅταν ἢ περὶ κυνιδίου ἢ ἀργυρίου δίκη ᾗ· ἐνταῦθα γὰρ περιττὸν τὸ προοίμιον, εἴγε τοῦτο μὲν ἐστὶ παθῶν προθεραπεία, μηδὲν δὲ ἐν τούτοις πάθος. δεύτερον, ὅταν πάθος μὲν ἔχῃ, ὃ δὲ ἀκροατὴς μὴ προσίηται τὸν ἔξω τῶν πραγμάτων λόγον ἥτοι σπεύδων ἢ ὀργιζόμενος. ^[5]
- 24 τρίτον, ὅταν οἰκείοι ᾧσιν οἱ ἀκούοντες· περιττὸν γὰρ τὸ πειρᾶσθαι εὐνους ἡμῖν ποιεῖν τοὺς ἀκούοντας οἰκείους ὄντας. τέταρτον, ὅταν ὀλίγον λαμβάνωμεν ὕδωρ, πρὸς ὃ δεῖ λέγειν τὸν λόγον· ἐνταῦθα γὰρ ἢ τῶν ὠφελιμωτέρων διήγησις ἀναγκασιότερα.
- 26 Τινὲς δὲ ἔφασαν ὥσπερ οἱ Ἀπολλοδώρειοι, ἀεὶ δεῖν χρῆσθαι προοιμίοις, λέγοντες οὕτως· τὸν μὲν λόγον ἐκ μερῶν συγκεῖσθαι, τὸν δὲ μὴ ἐκ πάντων συγκείμενον οὔτε ὀλόκληρον εἶναι οὔτε ὑγιῆ. μάλιστα μὲν οὖν φασιν οὐδὲν τῶν τοῦ λόγου μερῶν παραλείπτειν, ἐξαιρέτως δὲ προοίμιον· δόξει γὰρ ἀκέφαλός τις ὁ λόγος εἶναι ὅλος διὰ τὸ ὥσπερ κεφαλὴν τοῦ παντὸς λόγου τὸ προοίμιον εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο, φασίν, παραιτησόμεθα καὶ τὸν ἐπίλογον ἐξ ἀνάγκης διὰ τὸ τοῦ παθητικοῦ μέρη εἶναι ἀμφοτέρω. ^[5]
- 27 ἔτι δὲ καὶ τοιοῦτό τι λέγουσι· πότερον γὰρ παραλείψομεν τὸ προοίμιον ἢ τοὺς ἐπιλόγους; εἰ μὲν οὖν τοὺς ἐπιλόγους, ἀτελὴς ἔσται, μάτην εἰρημένος ὁ λόγος τοῖς μεταξὺ εἰρημένοις εἰς λήθην τῶν καιριωτέρων τῶν ἀκροατῶν ἐμπεπτωκότων· εἰ δὲ μὴ παραλείψομεν τούτους, οὐδὲ τὸ προοίμιον. πρὸς δὲ τούτοις κάκεῖνό φασιν· ἔργον μὲν εἶναι προοιμίου καὶ τέλος τὸν ἀκροατὴν εὖνουν παρασκευάσαι πρὸς τὰ λεχθησόμενα, τούτου δὲ παραλειφθέντος μηδὲν τῶν προειρημένων γενήσεσθαι. ^[5]
- 29 ἐφ' ἅπασιν ἐκεῖνο λέγουσιν, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀρχαίων λόγους συνέγραψαν, ὧν οὐδεὶς ἐστὶν ἀπροοιμιάστος. Οὗτοι μὲν οὖν οὕτως, Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ Νουμηνίου πρὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἀπαντῶν πρῶτον μὲν ἐκεῖνο μέμφεται, ὡς οὐκ ὀρθῶς τῆς ῥητορικῆς κατωπτεύκασι τὴν φύσιν στοχαστικῆς οὔσης· καὶ γὰρ αὐτοὺς λελήθασι, φησίν, ὡς περὶ ἐπιστήμης διαλεγόμενοι. ^[5]
- 31 διαφέρει δὲ ἡ ἐπιστήμη τῆς τέχνης, καθὼς ἡ μὲν ἀδιαπτῶτων ἐστὶ θεωρημάτων καὶ μίαν ἔχόντων τὴν φύσιν, τέχνη δὲ [ἀπὸ] κινουμένων καὶ ἄλλοτε ἄλλην ἀναλαμβάνόντων φύσιν. τέχνης οὖν οὔσης τῆς ῥητορικῆς καὶ τῶν θεωρημάτων αὐτῆς πρὸς τοὺς καιροὺς ἀρμοζομένων ἀμαρτάνουσιν ἐπιστημονικῶς διδόντες τὰ θεωρήματα καὶ λέγοντες ἀεὶ δεῖν προοιμιάζεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο φαμεν, ὡς, ἐπειδὴ ἄλλοτε ἄλλοις περιπίπτομεν πράγμασιν, ἡ δὲ τέχνη ἡμῶν πρὸς τὸ χρήσιμον τῶν παρόντων ἀρμόζεται, ἂν μὲν συμφέρῃ, προοιμιαστέον, εἰ δὲ μὴ, παραλείπτειν τοῦτο· οὐ γὰρ εὐκαίρως παραλειφθέντα βλάψει. ^[5]
- 33 ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολούθως ῥητέον, καὶ πρῶτον πρὸς τὸ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συνέταξαν λόγους, ὧν οὐδεὶς ἀπροοιμιάστος· ἐκεῖνο γὰρ φαμεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀγωνιζόμενοι πολλάκις οὐκ εἶπον προοίμια, συντάσσοντες δὲ μετὰ προοιμίων ἐβουλήθησαν συντάξαι· μάρτυς τοῦ λόγου Θουκυδίδης ἐν ἡ φησι δημηγοριῶν· Ἀλκίδα καὶ Λακεδαιμόνιοι, ἐμοὶ δοκεῖ πλεῖν ἡμᾶς ἐπὶ Μυτιλήνῃ. καὶ Μένανδρος ἐν τοῖς Ἐπιτρέπουσι τὴν δίκην ἄνευ προοιμίων πεποίηκεν· οὐδὲν δὲ διαφέρει ἢ ἐνταῦθα οὕτως αὐτὰ κεῖσθαι ἢ ἐν δικαστηρίοις λέγεσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλή οὔτε προοιμιάζεσθαι εἶα οὔτε ἐπιλογίζεσθαι. πρὸς δὲ τὸ ὅτι παρασκευαστικόν ἐστὶν ἀκροατῶν τὸ προοίμιον, ἐκεῖνό φησιν, ὅτι, ὅτε μὲν παρασκευάσαι δεῖ, τότε παρασκευάσομεν, ἐὰν δὲ ᾧσι παρεσκευασμένοι, περιττὸν προοιμιάζεσθαι. ^[10]
- 34 τοῦτο δὲ καὶ Μένανδρον εἰδέναι· ἐν γὰρ τῇ Ἐπικλήρῳ δικαζομένων τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ παιδίου δικάζοντος οὐκ ἔθηκεν οὐδετέρῳ προοίμιον διὰ τὴν εὖνοιαν

προϋπάρχειν τοῦ ἀνδρός, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα ἰδίᾳ διαλεγώμεθα. καὶ ὀλίγον ἔχωμεν ὕδωρ, παραλείψομεν τὸ προοίμιον. ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς λίαν ἀντιπαρεταγμένους τὴν παρασκευὴν ποιούμενοι μᾶλλον ἐρεθίζομεν αὐτοὺς καὶ λυποῦμεν. πρὸς δὲ τὸ πῶς ἡμῖν ἡ διήγησις παραδεχθήσεται μὴ προπαρεσκευασμένου τοῦ ἀκροατοῦ τῷ προοιμίῳ πρὸς τὴν ἀκοήν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι, ὅταν μὲν οἴώμεθα μὴ παραδεχθήσεσθαι ἡμῶν τὴν διήγησιν, τότε προοιμιασόμεθα· ὅταν δὲ εὐπαράδεκτος ᾖ, τότε οὐκ ἀναγκαῖον προοιμιάζεσθαι. ^[5]

36 δεῖ δὲ προοιμιαζόμενον ἀπὸ μὲν τοῦ πράγματος ποιεῖν νόημα, μὴ μέντοι ἢ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα διεξιέναι ἢ τὰς εἰς τὸ πρᾶγμα κατασκευὰς ἀναλίσκειν· τὸ μὲν γὰρ διηγηματικόν, τὸ δὲ κεφαλαιῶδες καὶ ἐπιχειρηματικόν. δεῖ τοίνυν συνεστραμμένον εἶναι τὸ προοίμιον καὶ σπερματικῶς ἔχειν τὰ πράγματα καὶ ἀπηλλάχθαι πάσης ἀγωνιστικῆς ἐπιχειρήσεως. Τινὲς δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔφασαν δύνασθαι εἶναι καὶ πολλὰ προοίμια καὶ ἓν, τῶν μὲν ὑπολήψεων τῶν αὐτῶν οὐσῶν, ταῖς δὲ κατασκευαῖς θεραπευομένων. ^[5]

37 ἐπεὶ οὖν, φασί, διάφοροί εἰσιν αἱ κατασκευαί, ἔσται πολλὰ προοίμια. ταῦτὸ δὲ τοῦτο πῇ μὲν ὀρθῶς ἔχει, φησί, πῇ δὲ φαύλως· τὸ μὲν γὰρ τῶν ὑπολήψεων, ὅτι αἱ αὐταὶ οὔσαι ταῖς κατασκευαῖς θεραπεύονται, καλῶς φησιν. ^[5]

38 ἐπεὶ δὲ αἱ αὐταὶ εἰσιν ὑπολήψεις, μᾶλλον ἔν ἂν γένοιτο προοίμιον, ἢ ἐπειδήπερ αἱ κατασκευαὶ διάφοροί εἰσι, πολλὰ· τὸ γὰρ ὁλοσχερέστερον ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἐστὶ κυριώτερον καὶ δυνατώτερον. μᾶλλον οὖν λέγομεν, φησὶν, ὅτι ἓν ἐστὶ προοίμιον, ἐπεὶ αἱ αὐταὶ ὑπολήψεις εἰσὶν· οὐ γὰρ ἐπειδὴ πολλαὶ τῶν ὑπολήψεων θεραπεῖαι, πολλὰ ζητητέον προοίμια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπειδὴ ὑπολήψεις εἰσὶν αἱ αὐταί, ἔν εἶναι προοίμιον νομιστέον. ^[5]

39 ταῦτα περὶ προοιμίων. ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΝ.

40 Περὶ δὲ τῆς διηγέσεως τοσαῦτα εἰπεῖν ἔχομεν, πρῶτον ἐκεῖνο εἰπόντες, ὅτι, ἐπειδὴ πολλάκις δυσχερὲς ἡμῖν ὁ λόγος γίνεται διὰ τὸ πρὸς οἰκείους ἔχειν, χρή τὴν αἰτίαν τούτων εἰς τοὺς ἀντιδίκους μετάγειν, τὰ πλήθη ἐπιδεικνύντας τῶν ἀδικημάτων ὧν μέλλομεν πάσχειν μὴ ὑποστάντες τὴν δίκην· ἢ ὅτι καὶ οἱ νόμοι τοῦτο ποιεῖν συγκεχωρήκασιν. οὕτως γὰρ ἡγοῦντό τινες δίκας ἔσσεσθαι περὶ τοὺς οἰκείους, ἐὰν δὲ δοκῆς ἄπιστα λέγειν, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐπισημαίνου καὶ ἐπαγγέλλου δείξειν, ὅτι ἀληθὴ λέγεις, ὡς ὁ Δημοσθένης· ‘οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν ὅτι τὸν Χαρίδημον’. ^[5]

42 ἐὰν δὲ τῷ λέγειν ὑπὲρ ἐτέρου διαβληθῆς, λέγε, ἢ ὅτι φίλος ἢ ὅτι ἐπαικὴς ἢ ὅτι ἰδιώτης ἢ ὅτι ἐλεεινός, ἢ ὅτι σοὶ κάκείνῳ κοινὸς ὁ ἀγών, ἢ ὅτι συμφέρει τῇ πόλει, ἢ καὶ νῆ Δία τὰ πλείονα τούτων ἅμα. χρησίμων δὲ καὶ τὸ νέον εἶναι εἰς παιδευσιν ἀναφέρειν ἢ γένεσιν, καὶ ὅτι οὐδὲν κωλύει καὶ τοὺς νέους εἰδέναι τι τῶν χρησίμων, ὡς ὁ παρ’ Ἰσοκράτει Ἀρχίδαμος. ^[5]

44 ἐὰν δὲ παλαιός, λέγε, ὅτι οὐ δεῖ τοῦτον μέμφεσθαι, ἀλλ’ εἰ πεποίηκε τοῦτο δεικτέον, ἢ εἰ καὶ ἔστιν ἀληθὴ, ἀλλ’ οὐτὶ καθόλου, λέγε· πρὸς μὲν γὰρ τὰ διαβεβλημένα πάνυ πειρῶ προάγειν ἀπολογίαν, ἣν ἂν δύναιο, εἰ δὲ μή, πάρες τὸν περὶ τούτου λόγον· ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ τὸν κατήγορον ἔλαττον ἢ πρὸς πίστιν εἰρηκέναι. ^[5]

45* τὰ δὲ σαθρότερα ἀνατρέπειν πειρῶ. Ἔστι δὲ ἡ διήγησις κατὰ Νεοκλέα ἢ δικανικὴ ἔκθεσις πραγμάτων εἰς τινὰ προκειμένην ζήτησιν ἀνηκόντων ἢ νῆ Δία περιστάσεως ἔκθεσις εἰς τινὰ ζήτησιν ἀνηκούσης.

47 οὔτε δὲ τῶν ἐνεστώτων φησὶ διήγησιν εἶναι οὔτε τῶν μελλόντων, ἀλλὰ τῶν μὲν ἐνεστώτων ἔνδειξις, ὡς ἐν τῇ Ἀντιγόνη δεικνὺς τοὺς ἥρωας, τῶν δὲ μελλόντων πρόρρησις. Ζήνων δὲ οὕτω φησὶ· διήγησίς ἐστι τῶν ἐν τῇ ὑποθέσει πραγμάτων ἔκθεσις εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ λέγοντος πρόσωπον ῥέουσα.

Θεόδωρος δὲ οὕτως ὀρίζεται διήγησίς ἐστι πράγματος αὐτοτελοῦς κατὰ ψιλὴν ἀπόδοσιν ἔκθεσις περὶ τῶν ἤδη γεγονότων. τοῦτον τὸν ὅρον Ἀλέξανδρος ἀκριβῆ μὲν εἶναί φησιν, οὐ μὴν πομπικὸν οὐδὲ ῥητορικόν· δεῖ γὰρ σαφέστερον τὰ τοιαῦτα ὑπογράφειν. Ἀπολλόδωρος δὲ οὕτως διήγησίς ἐστι περιστάσεως ἔκθεσις. ^[5]

50 μέμφεται δὲ Ἀλέξανδρος τοῦτον· ἡ γὰρ περίστασις ἄθροισμα προσώπων καὶ πράξεων καὶ παθῶν καὶ αἰτιῶν καὶ ἀφορμῶν καὶ χρόνων ἐστίν, αἱ δὲ διηγήσεις πολλάκις ἐνὸς τούτων εἰσίν, οὐ πάντων. ὅθεν Ἀλέξανδρος ὀρίζεται αὐτὴν οὕτως· διήγησίς ἐστιν ἔκθεσις καὶ παράδοσις τῷ ἀκροατῇ τοῦ πράγματος οὗ κοινούμεθα αὐτῷ. ^[5]

52 Διττῆς δὲ τῆς διηγήσεως οὔσης, τῆς μὲν γενικῆς τῆς δὲ εἰδικῆς, τὴν μὲν γενικὴν οὕτως ὀρίζονται διήγησίς ἐστιν ἀπαγγελία πραγμάτων <γεγονότων ἢ ὄντων ἢ μελλόντων, ἡ δὲ εἰδικὴ ἀπαγγελία πραγμάτων> γεγενημένων ἢ ὄντων ἐπὶ κριτοῦ ἢ κριτῶν, ὑπὲρ ὧν δεῖ φέρειν τὰς ἀποδείξεις· τῆς δὲ εἰδικῆς ἀποδόσεις αἱ προλαβοῦσαι. ἔστι δὲ τῶν διηγήσεων εἶδη ταῦτα· αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσιν ἀληθεῖς, αἱ δὲ πεπλασμέναι, καὶ αἱ μὲν ἐπὶ κριτῶν λεγόμεναι, αἱ δὲ καθ' ἑαυτάς. ^[5]

54 καὶ τῶν καθ' ἑαυτάς αἱ μὲν εἰσι βιωτικά, αἱ δὲ ἱστορικά, αἱ δὲ μυθικά, αἱ δὲ περιπετικά. τῶν δὲ ἐπὶ κριτῶν αἱ μὲν κατὰ τὸ ἀμφισβητούμενον αὐτὸ συνίστανται, αἱ δὲ πρὸς ἰδίας διηγήσεις τῆς ὑποθέσεως λέγονται, αἱ δὲ παρεμπίπτουσι πίστεως ἔνεκεν ἢ αὐξήσεως ἢ διαβολῆς ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου, ἅστινας καὶ παραδιηγήσεις τινὲς καλοῦσιν. ^[5]

56 ἔτι τῶν ἐπὶ κριτῶν διηγήσεων ἃς μὲν ἡμεῖς προηγουμένως εἰσάγομεν, ἃς δὲ τῶν ἀντιδίκων εἰσαγόντων ἑτέρως ἐπαγομένους αὐτοὶ ἀντιδιηγούμεθα, παρ' ὃ καὶ ἀντιδιηγήσεις προσαγορεύονται. ἀντιδιηγούμεθα δὲ ἡ τὸ καθόλου τῇ τῶν ἀντιδίκων διηγήσει ἀνθιστάμενοι ἢ κατὰ μέρος ἕκαστον. ὅταν μὲν οὖν ἐμπέσῃ ἡ τῶν πραγμάτων διήγησις, τότε ἐμπεσεῖται παραδιήγησις ἐπιχειρημάτων μὲν ἔχουσα τόπον, πιθανὸν δὲ τι συμφερομένη. ^[5]

57 εἶδη δὲ τῶν παραδιηγήσεων τρία, προδιήγησις, παραδιήγησις, ἐπιδιήγησις. καὶ προδιήγησις μὲν ἐστίν, ὅταν πρὸ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἔξωθεν ἕτερόν τι διηγησώμεθα, ὥσπερ ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους· 'ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ'. ^[5]

59 παραδιήγησις δέ, ὅταν περὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἕτερα διηγησώμεθα, ὡς ἐν τῷ κατὰ Μειδίου· 'ἐγένοντο ἐπιδόσεις εἰς Εὐβοίαν', καὶ τὰ ἐξῆς. ἐπιδιήγησις δέ, ὅταν μετὰ τὰς πίστεις ἢ τὸν ἐπίλογον διηγησώμεθα.

61 Ἰστέον δὲ τοῦτο, ὡς τὴν παρέκβασίν τινες ταῦτόν εἶναι ὑπέλαβον τῇ παραδιηγῇ, διαφέρει δέ· ἡ μὲν γὰρ παραδιήγησις, ὡς φασιν, ἐφάπτεται τινων παρὰ τὸ πρᾶγμα, ἡ δὲ παρέκβασις ἐκδρομὴ ἐστὶ λόγων καθ' ὁμοίωσιν ἢ μίμησιν τῶν γεγονότων. περὶ δὲ τῆς παρεκβάσεως Ἀλέξανδρος ἀντιλέγει· γελοῖον γάρ ἐστι, φησί, τὸ λεγόμενον· εἰ μὲν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματός ἐστι τὸ λεγόμενον, πῶς ἐστὶ παρέκβασις; εἰ δὲ ἔξωθεν, πῶς ἐροῦμεν τὰ ἔξωθεν τῆς ὑποθέσεως; Ἐπειδὴ δὲ τῆς διηγήσεως τὰς ἀρετάς φαμεν τὴν τε συντομίαν καὶ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν πιθανότητα, καιρὸς ἂν εἴη λέγειν περὶ ἐκάστης, καὶ ἄγε περὶ συντομίας λέγωμεν, πόθεν ἔσται σύντομος. ^[5]

64 τῆς συντομίας τοίνυν ἡ μὲν ἐν τοῖς πράγμασιν, ἡ δὲ ἐν ταῖς λέξεσιν. ἐκ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων σύντομον ποιήσεις τὴν διήγησιν, ἐὰν μήτε πόρρωθεν ἄρχῃ, καθάπερ ἐν τοῖς προλόγοις πεποίηκεν Εὐριπίδης, μήτε μακρὰ λέγῃς, ὡς οἱ μετὰ τὸ πρᾶγμα καὶ ἄλλα διηγούμενοι, τὰ δὲ λυποῦντα τοὺς ἀκούοντας καὶ τὰ ἀπίθανα καὶ ἀπρεπῆ τῷ λέγοντι, καὶ οἷα μὴ ὠφελεῖν τὸν ἀγῶνα, οἷα τέ εἰσι καὶ ἐν ἑτέροις ῥηθῆναι δύνανται, ἀφέλης [ταῦτα] τῆς διηγήσεως, σύντομον ἐκ τούτων ποιήσεις τὸν λόγον. ^[5]

67

ἔτι τε ἐὰν μήτε παρεκβάσει χρῶο μήτε ἐπεισοδίοις μήτε ὅλως ἀπὸ τοῦ πράγματος πλανῶ· ἔτι τε τὴν ταυτολογίαν εἰ παραιτοῖο, καὶ μακρὰ δι' ὀλίγων ἐρμηνεύοις καὶ τὰ τοιαῦτα λέγοις, ὧν ῥηθέντων φανερά ἐστι τὰ σιωπώμενα.

- 69 ἐν δὲ ταῖς λέξεσιν ἔσται συντομία, ἐὰν μὴ συνωνυμίαις χρῶο, οἷον 'πυκνοὶ καὶ θαμέες', ἢ ξίφος καὶ μάχαιρα· τούτων γὰρ ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὸ πρὸς δήλωσιν ἄρκει. καὶ ἐὰν τῶν συνωνύμων τὰς βραχυσυνλλάβους ἐκλέγῃς, ὃ ἐπὶ πλήθους παραχωρούμενον χρήσιμον, οἷον ἀντὶ μαχαίρας ξίφος λέγων· καὶ ἐὰν μὴ τοῖς κυρίοις προστιθῇς τὰ ἐπίθετα, ὡς ὁ ποιητής, οἷον 'ὕγρον ἔλαιον'· καὶ ἐὰν τὰς ἀναδιπλώσεις παραιτοῖο, οἷον 'πόλεμον εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσάγεις πόλεμον'· καὶ ἐὰν τὰς περιφράσεις φύγῃς, οἷον 'βίη Ἡρακληεῖη'· καὶ ἐὰν τοῖς τροπικοῖς ἐνίοις κυρίως χρῶο, ὥσπερ Δημοσθένης τῷ 'ἀνεχαίτισε'· διὰ μιᾶς γὰρ λέξεως ὅλον ἐπλήρωσε νόημα.
- 75 καὶ ἡ λεγομένη δὲ ἔλλειψις συντομίαν ἐργάζεται, οἷον 'σὺ τοῦτον φιλεῖς καὶ οὗτος σέ'· λείπει γὰρ τὸ φιλεῖ. ἐργάζεται δὲ συντομίαν καὶ τὸ ἐπεzeugμένον, ὅταν δύο ἢ καὶ τρισὶν ὀνόμασιν ἢ καὶ πράγμασι μίαν ἐπάγῃς λέξιν συμπληρωτικήν, οἷον "Ροδίους μὲν συμμάχους ὄντας, Βυζαντίους δὲ συγγενεῖς, Τενεδίους δὲ πεπονημένους ἰσοπαλίαν, πλείους δὲ ἄλλους συμμάχους εὐεργέτησαν". [5]
- 77 ποιεῖ δὲ καὶ τὸ ἀσύνδετον δόξαν συντομίας, οἷον 'ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πλοῖα σεσύλητο, Χερρόνησος ἐπορθεῖτο', καὶ τὰ ἐξῆς. ποιήσεις δὲ συντομίαν καὶ ὅτε κατ' ἔμφασιν παραλείψῃς λέγεις, ὡς ὁ Δημοσθένης· 'ἐπειδὴ γὰρ εἶλεν Ὀλυνθον Φίλιππος'· διὰ γὰρ τοῦ εἶλεν πολλὰ ἐδήλωσεν.
- 79 Σαφήνειαν δὲ εὖ φασὶ δεῖν παραφυλάττεσθαι, ἐὰν ἐναντία τισὶ τῶν εἰς τὴν συντομίαν θεωρημάτων λέγειν δόξωμεν· ἡ μὲν γὰρ τέχνη καθ' ἕκαστον τελείως ἐκπληροῦν τὸν τόπον ἀναγκάζει, ὁ δὲ τεχνίτης πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῷ χρήσεται. ἐπειδὴ δὲ περὶ σαφηνείας πρόκειται λέγειν, ῥητέον περὶ ἀσαφείας· δυνησόμεθα γὰρ τοὺς ἐκείνης φυγόντες τόπους σαφῆ ποιῆσαι τὸν λόγον. [5]
- 80 ἀσάφεια τοίνυν, ὡς μὲν καθόλου, διχῶς γίνεται· ἢ γὰρ ἐν λέξεσιν ἐστὶ τὸ ἀμφισβητούμενον ἀσαφές ἢ ἐν πράγμασιν· ὡς δὲ κατὰ μέρος πολλαχῶς. τὸ μὲν οὖν ἐκ πραγμάτων ἀσαφές οὕτως γίνεται, πρῶτον μὲν ὅταν τὰ πράγματα τὰ λεγόμενα τὴν κοινὴν ἐκφύγη γνῶσιν, οἷα τὰ ἐν τῇ διαλεκτικῇ καὶ τὰ ἐν γεωμετρίᾳ. [5]
- 82 δεύτερον, ὅταν συγχέωμεν τὴν τάξιν τῶν γεγονότων, ὡς τὰ μὲν πρῶτα τελευταῖα εἶναι, τὰ δὲ τελευταῖα προτετάχθαι· οἰκονομίας δὲ τὰ τοιαῦτα πολλακίς ἐπέχει χρεῖαν, δυσπαρακολούθητον δὲ ὅμως καὶ ἀσαφῆ τὸν λόγον ποιεῖ. ποιεῖ δὲ ἀσαφῆ τὸν λόγον καὶ τὸ τῶν αὐτῶν πολλακίς μεμνησθαι· μακρὸν γὰρ τοῦτο καὶ ὀχληρόν, εἰ μὴ ἄρα ταῖς ἐργασίαις αὐτὸ διαχειρισόμεθα, καὶ νῦν μὲν ὡς γινώσκοντες λέγομεν, αὐθις δὲ ὡς συγκεφαλαιούμενοι, ἐτέρωθι δὲ ὡς ἀναμιμνήσκοντες· τὸ γὰρ ὀχληρόν οὕτως ἐκφεύξη. τρίτον, ὅταν παραλείψωμεν τινὰ τῶν πραγμάτων. [10]
- 84 τέταρτον, ὅταν ἐπείσῃωμεν ἕξωθεν μακρὰ καὶ ἀπηρτημένα τοῦ πράγματος. Τὸ δὲ ἐκ τῶν λέξεων ἀσαφές οὕτως· ὅταν ξένοις καὶ τροπικοῖς καὶ ἀμφιβόλοις καὶ γλωσσηματικοῖς ὀνόμασι τις χρῶτο καὶ τῇ συνθέσει μὴ ἀπλῇ καὶ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ δι' ὑπερβάτων καὶ μήκους περιόδων καὶ ἀλληγορίας. [5]
- 86 ποιεῖ δὲ καὶ ὀνοματοποιία ἀσάφειαν, ὡς τὸ 'σίζεν ὀφθαλμός' παρ' Ὀμήρῳ· καὶ ἡ διάρθρωσις, οἷον "Ἀλέξανδρος ὁ Πάρις, Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου".
- 88 ποιήσεις δὲ ἀσάφειαν καὶ ἐὰν τὰς ἀκολουθίας διαλύσῃς ἀλόγοις διηγήμασι, καὶ τὰ μὲν ὑπερβαίνῃς, τὰ δὲ παρὰ τάξιν τιθῇς. οὕτως δὲ αὐτά τις ποιήσει τὸν δικαστὴν ἀπατῆσαι βουλόμενος τῇ ἀνακολουθίᾳ. Πιθανὴ δὲ διήγησις γίνεται, εἰ πάντα, ὅσα λέγει τις, ἐξομοιοῦν πειρῶτο τοῖς ἀληθείσι. [5]

- 89 τοῦτο δέ, φησί, γένοιτ' ἄν, ἐὰν μὴ ψιλὰ τὰ πράγματα τιθῶμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ μόρια αὐτῶν προσλαμβάνωμεν, ἐξ ὧν ἡ διήγησις πληροῦται.
- 90* μόρια δὲ διηγέσεως πρόσωπον, πρᾶγμα, τόπος, τρόπος, χρόνος, αἰτία· πρὸς τούτοις, εἰ ἀλλήλοις ὁμολογεῖ τὰ λεγόμενα καὶ μὴ διαφωνεῖ ἢ μάχεται· ἔπειτα, ἐὰν μὴ ψιλὰ τιθῶμεν τὰ μόρια, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕκαστα διηγώμεθα, ὥσπερ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου· ἴσχυρὸς ἦν, μέλας'.
- 93 ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις αἰτίαν προσθετέον· ἐπακτικώτατον γὰρ αὕτη πρὸς πειθῶ. ποιεῖ δὲ πιθανότητα καὶ τὸ τοῦ λέγοντος ἦθος καὶ πάθος.
- 94 καὶ τὸ μὲν ἦθος, φησὶν, εἰ ἄπλαστον φαίνοιτο, τὸ δὲ πάθος οὐ μόνον πείθει, ἀλλὰ καὶ ἐξίστησι. ποιεῖ δὲ πιθανότητα καὶ περὶ αὐτοῦ μὲν κακόν τι εἰπεῖν μικρόν, περὶ δὲ τοῦ ἀντιδίκου ἀγαθὸν ὁμολογούμενον, ὡς Αἰσχίνης· τούτῳ πατήρ μὲν ἦν ἐλεύθερος ἀνὴρ Δημοσθένης, οὐ γὰρ δεῖ ψεύδεσθαι'. ^[5]
- 96 συνεργεῖ δὲ πρὸς πειθῶ καὶ ἡ ἐνάργεια. ἔστι δὲ ἐνάργεια λόγος ὑπ' ὃψιν ἄγων τὸ δηλούμενον. ποιεῖ δὲ πειθῶ καὶ λέξις ἀνεπιτήδευτος καὶ τὸ αὐτοσχέδιον ἐμφαίνουσα.
- 98 ποιήσεις δὲ πιθανότητα, καὶ ἐὰν μὴ πάντα βεβαιῶν λέγῃς, ἀλλὰ προστιθῇς τὸ οἶμαι καὶ τάχα καὶ ἴσως καὶ τὰ τοιαῦτα. ἡδεῖαν δὲ ποιήσεις τὴν διήγησιν, ἐὰν τοῖς οἰκείοις αὐτὴν ἦθεσι διαποικίλλῃς καὶ γνώμας ἀναμίξῃς· ποιεῖ τε ἡδονὴν ἐνίοτε καὶ ἀρχαιολογία παραληφθεῖσα εὐκαίρως, ὡς παρ' Ὑπερίδῃ ὁ τῆς Λητοῦς μῦθος. ^[5]
- 99 ποιεῖ τε ἡδονὴν καὶ ἀστεῖσμός. μεγαλοπρεπῆ δὲ ποιήσεις τὴν διήγησιν ὑψηλῇ φράσει καὶ διηρμένη καὶ τοῖς νοήμασι σεμνοῖς κεχρημένος καὶ τὰ ταπεινὰ φεύγων παραδείγματα καὶ τὰς αἰσχροὺς τῶν λέξεων. ^[5]
- 101 Καὶ διηγέσεων μὲν ἀρεταὶ αὐταὶ τε καὶ τοσαῦται· εἰσὶ δὲ οἱ πρὸς ταύταις ταῖς τρισὶ καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ αὐξήσιν καὶ ἡδονὴν καὶ προσήνειαν ἥτοι ἐπιείκειαν ἀρετὰς ἔφασαν διηγέσεως. περὶ μὲν οὖν ἡδονῆς καὶ μεγαλοπρεπείας ἔφθημεν εἰπόντες, αὐξήσιν δὲ καὶ ἐπιείκειαν τί ἐστι πολλαχοῦ ἀκηκόαμεν. περὶ μέντοι συντομίας Ἀριστοτέλης ἐφίστησιν· εἰ γάρ ἐστι, φησὶν, ἡ συντομία συμμετρία τῆς μήτε παραλειπούσης τι τῶν ἀναγκαίων μήτε πλεοναζούσης, ἀρετὴ γενήσεται· εἰ δὲ ἐστὶν ὥσπερ ἔνδεια τῆς ὑπερβαινούσης τι τῶν χρησίμων, ἐν ταῖς κακίαις μᾶλλον ταχθήσεται. ^[5]
- 103 ὁ δὲ Γαδारेὺς Θεόδωρος τὴν πιθανότητα μόνην ἀρετὴν νομίζει τῆς διηγέσεως, τὰς δὲ προειρημένας ἀρετὰς ἰδίας μὲν μὴ εἶναι μόνης τῆς διηγέσεως, κοινὰς δὲ ἅπαντος τοῦ λόγου. Ἀρποκρατίων δὲ οὕτως γράφει· καὶ διηγήματος ἀρεταὶ ἐν μὲν τοῖς εὐπρεπεστέροις σαφήνεια, ἐν δὲ τοῖς σαθροῖς ἀσάφεια προβεβλημένη.
- 104 πόθεν δὲ ἡ ἀσάφεια καὶ πῶς γίνεται, ἤδη δεδήλωται. Τρόποι δὲ διηγέσεως ἐπτά· αὐξήσις, μείωσις, εὐφημία, παράλειψις, ἐπανάμνησις, ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἢ χεῖρον φράσις, ἐνάργεια· περὶ ὧν λεκτέον πῶς ἕκαστον μεταχειριστέον. ^[5]
- 106 αὐξήσις μὲν οὖν γίνεται, ὡς Δημοσθένης ἐπὶ τῆς Ὀλυνθίας γυναικὸς πεποίηκε. μείωσις δέ, ὅταν σμικρύνων τι λέγῃς, ὡς Ἀριστοφάνης, οἶον τριηρίτη, βοιδάριον, κυναρίδιον.
- 108 παράλειψις δὲ ἐστὶ τῶν βλαπτόντων ἡμᾶς ἀμνηστία. ὀλιγάκις μὲν οὖν τελέως κατασιωπήσομεν, ἐὰν δὲ μὴ συγχωρώμεθα παρὰ τοῦ ἀντιδίκου, θέντες αὐτὰ παρὰ τάξιν ἐπιθολώσαντες ἐροῦμεν. ἐπανάμνησις δέ, ὡς ὁ Δημοσθένης· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος'. ^[5]
- 110 ἐπὶ τὸ κρεῖττον δὲ φράσις, ὅταν μικρὰ μεγάλως διηγώμεθα. περὶ δὲ ἐναργείας ἤδη προειρήκαμεν, ὅτι ἐστὶ λόγος ὑπ' ὃψιν ἄγων τὰ δηλούμενα, ὥσπερ Δημοσθένης· ὅταν ἐπὶ κόρρη, ὅταν κονδύλοισ', καὶ τὰ ἐξῆς.

- 112 διαφέρει δὲ διήγησις καταστάσεως, ὅτι ἐν μὲν τῇ καταστάσει περὶ ὧν ἴσασιν οἱ δικασταί, καθιστάμεθα, ἐν δὲ τῇ διηγῇ αἱ ἀγνοοῦσι διηγούμεθα. τοιγαροῦν καὶ τὰ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου οὐ διήγησιν τινὲς φασιν εἶναι, ἀλλὰ κατάστασιν, οἷον τὸ 'ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος τοῦ χορηγοῦ'. οὐκ ἔστι δέ, φασίν, οὐδέτερον, ἀλλὰ προβολὴ τοῦ ἀδικήματος διηγηματικῶς εἰσηγμένη, ἱκανῶς τοῦτο τοῦ ῥήτορος καὶ αὐτοῦ παραδείξαντος, ἐν οἷς φησι· 'τὰ μὲν εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς φυλῆτας ἡσεληγμένα, ἐφ' οἷς αὐτὸν προυβαλόμην, ταῦτά ἐστιν'. Ζητοῦμεν δέ, εἰ αἰὲ διηγητέον. ^[10]
- 113 οἱ μὲν Ἀπολλοδώριοι φασιν αἰὲ δεῖν διηγεῖσθαι, τὰ αὐτὰ λέγοντες αἱ καὶ ἐν τοῖς προοιμίοις, ὅτι τε ἐλλιπὴς ἔσται ὁ λόγος, καὶ ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων παρῆκε διήγησιν, καὶ ὅτι τοῦ πραγματικοῦ μέρους ἐστὶν ἡ διήγησις, ἀνάγκη τέ ἐστι διηγεῖσθαι, ἵνα μάθῃ ὁ ἀκροατὴς τὸ πρᾶγμα. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τινα τοιοῦτον ἐρωτῶσι λόγον· εἰ μὲν οὐκ οἶδεν ὁ δικαστὴς τὸ πρᾶγμα, πᾶσα ἀνάγκη διηγεῖσθαι, ἵνα μάθῃ· εἰ δὲ οἶδεν, οὐδ' οὕτως παραλείπτεον, ἵνα μὴ δόξαν ἐτέραν καταλίπη τοῖς δικασταῖς περὶ τοῦ πράγματος. ^[5]
- 115 χωρὶς δὲ τούτων τίς, φησί, παραλείψει τὴν διήγησιν; εἰ μὲν γὰρ ὁ κατηγορῶν, γελοῖον, ἀνάγκης οὐσης δηλῶσαι τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ ὁ ἀπολογούμενος, συγχωρήσει ἀληθῆ τὴν διήγησιν εἶναι τὴν ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ ῥηθεῖσαν· καὶ λέγων μὲν θεραπεύσει δι' οἰκονομίας τὰ βλάπτοντα, παραλείπων δὲ πᾶσαν ἀληθῆ συγχωρήσει. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ Νουμηνίου καὶ Νεοκλῆς φασὶ μὴ αἰὲ δεῖν διηγεῖσθαι. ^[5]
- 117 πρῶτον μὲν γὰρ ὧ τρόπῳ τινὰ τῆς διηγήσεως παραιτούμεθα ὥς μὴ συμφέροντα, καὶ πᾶσαν, ἂν μὴ συμφέρῃ. δεύτερον δὲ μὴδὲ ἐν ταῖς τῶν νόμων εἰσφοραῖς ἡμᾶς διηγεῖσθαι· τὸ γὰρ ἐπεξίεναι, φασί, τὰς αἰτίας τῆς κατηγορίας ἢ τῆς θέσεως, οὐ τοῦ πράγματος.
- 118 ἐστὶ διήγησις, ἀλλὰ τῶν ἐκτός. τρίτον, ὅτι φανερῶν ὄντων τῶν πραγμάτων περιττὸν τὸ διηγεῖσθαι, ὅπερ μάλιστα φασιν ἐν ταῖς δευτερολογίαις εὐρίσκεσθαι. ^[5]
- 120 καὶ ὅταν δὲ ἄδοξα τὰ πράγματα ᾗ, ἡ διήγησις οὐκ ἀναγκαία, ὥς ἐν τοῖς τοιούτοις ζητήμασιν· ἐπίτροπος ὀρφανὴν βιασάμενος κρίνεται μὲν κακῆς ἐπιτροπῆς, ἀξιοῖ δὲ δοῦναι τιμωρίας ἐπὶ τῇ βίᾳ. καθόλου δὲ φησιν Ἀλέξανδρος τὴν διήγησιν δυοῖν ἔνεκεν λέγεσθαι, συνέσεώς τε καὶ δηλώσεως, ταῦτα δὲ εἰ μὲν εἴη παρὰ τοῖς δικασταῖς, περιττὸν τὸ διηγεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ εἴη, διηγησόμεθα· εἰ δὲ τὸ ἕτερον μὲν εἴη, θάτερον δὲ μή, διὰ μὲν θάτερον διηγησόμεθα. ^[5]
- 121 τὸ δὲ ἕτερον ἂν ἐλλείπη, ἐκ τῶν πίστεων κατασκευάσομεν. πρὸς μὲν οὖν τὸ αἰὲ διηγεῖσθαι ἡ λύσις εὐδηλος. πολλάκις δὲ καὶ πρὸς τυράννους ἢ βασιλεῖς λέγομεν, οἳ οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἡμῶν ἀνόνητα παρ' αὐτοῖς διηγεῖσθαι, ἀλλὰ εὐθύς ἀπολογήσασθαι περὶ τοῦ πράγματος ἀναγκάζουσι.
- 123 πρὸς δὲ τό, ὅτι πότερον ὁ κατήγορος παραλείψει ἢ ὁ ἀπολογούμενος, ῥητέον, ὅτι πρὸς τὴν χρεῖαν ἑκάτερος. Τάξιν δὲ τῇ διηγῇ οἱ μὲν Ἀπολλοδώριοι μίαν, τὴν ἐκ τῶν προοιμίων, ἀποδιδόασιν, ἀκολουθίαν εἶναι λέγοντες μετὰ τὸ παρασκευασθῆναι πρὸς ἀκρόασιν τὸν δικαστὴν ἐπάγειν τὴν διήγησιν.
- 125 Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ Νουμηνίου καὶ Νεοκλῆς οὐ μίαν ἀποδεδώκασιν αὐτῇ τάξιν, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλην. ἐνίστε καὶ πρό γε τοῦ προοιμίου, ὅποταν ὁ δικαστὴς προηρεθισμένος ᾗ καὶ σπεύδῃ πρὸς τὸ μαθεῖν τὸ πρᾶγμα.
- 127 ἔστι δὲ ὅτε καὶ μετὰ τὰς πίστεις, ὥσπερ Αἰσχίνην τέ φασιν ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου πεποιηκέναι καὶ Δημοσθένην ἐν τῷ κατὰ Μειδίου· τοῦτο δὲ ἀρμόζειν, ἡνίκα ἂν ἰσχυρότερον οἱ ἀντίδικοι προβεβληκότες ὦσι τὰς διηγήσεις· προμαλαχθέντα γὰρ τὸν δικαστὴν ταῖς πίστεσι ῥαδίως παραδέχεσθαι τὴν διήγησιν. παρὰ μὲν οὖν Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ φασιν ἐν ἐπιλόγῳ καὶ μετ'

ἐπίλογον κεῖσθαι διήγησιν· ἀρμόζειν γὰρ τὸ τοιοῦτον, ὅταν σφοδρότερον ὑπὸ τῶν κατηγορῶν καταληφθῶσιν οἱ δικασταί. ^[5]

129 Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος πρὸ μὲν τῶν πίστεων φησι δεῖν τάττειν τὴν διήγησιν ἢ ἐν αὐταῖς ταῖς πίστεσι, μερίσαντα τοὺς λογισμούς, καὶ τοὺς μὲν προσήκοντας προτάττειν, τοὺς δὲ ἐν μέσῳ τιθέναι, διατάττοντας τὴν τῶν λειπομένων διήγησιν. μετὰ δὲ τὰς πίστεις οὐκέτι φησὶ δεῖν διηγεῖσθαι· δυοῖν γὰρ ἔνεκα, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω προειρήκαμεν, δηλώσεώς τε καὶ συνέσεως, τὰς διηγήσεις λέγομεν. ^[5]

130 ταῦτα δὲ ἀμφοτέρω εἰ μὲν διὰ τῶν πίστεων γέγονε, περιττὴ λοιπὸν ἡ διήγησις· εἰ δὲ μὴ δι' ἐκείνων, οὐδὲ οὕτως καλὸν διηγεῖσθαι. τοῦ τε γὰρ ἰσχυροτέρου καὶ δραστικωτέρου μὴ πείσαντος, οὐδὲν ἀνύσει ἡ διήγησις. τοῦ τε μὴ δεῖν μετὰ τὰς πίστεις διηγεῖσθαι ἀποδεδειγμένου ἀκόλουθον τὸ μὴδὲ μετὰ τὸν ἐπίλογον αὐτὰς τάττεσθαι. ^[5]

132 Ἐζήτησαν δὲ τινες καὶ τοῦτο, εἰ ἐν σῶμα τὴν διήγησιν ποιητέον ἢ μεριστέον αὐτὴν εἰς πολλά. ἔνιοι μὲν οὖν φασὶ μὴ δεῖν μερίζεσθαι τὴν διήγησιν, ἀλλ' ὁμοῦ πᾶσαν αὐτὴν τιθέναι· μὴδὲ γὰρ τῶν ἄλλων μὴδὲν μερίζεσθαι. Ἀλέξανδρος δὲ τὰ τε ἄλλα φησὶ δεῖν μερίζεσθαι, ἂν ἢ χρεῖα, καὶ τὴν διήγησιν, ὅταν πολλὰ ἢ τὰ ἐγκλήματα. ^[5]

133 τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ μιᾷ συνισταμένας αἰτίαι σωματικὰς ποιεῖν ἀναγκαῖον ἐνοποιοῦντας, τὰς δὲ ἐπὶ πολλαῖς διεσπαρμένας· πολλάκις δὲ φησὶ καὶ δι' αὐτὸ τὸ μῆκος, ἐὰν ὥσι μακρά, μεριστέον αὐτάς, ἵνα μὴ ὡς ἐν ἱστορίᾳ ἀφηγώμεθα. Πάλιν ἐζήτησαν, εἰ ἐφ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος μία ἄρα ἡ διήγησις ἢ πολλαί. ^[5]

134 καὶ Θεόδωρος μὲν πολλάς φησὶ γίνεσθαι, καὶ ἐν ταῖς παραγραφαῖς δύο φησὶ εἶναι, τὴν τε τῆς αἰτίας καὶ τὴν τῆς παραγραφῆς αὐτῆς. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ Νουμηνίου οὐ φησὶ δύο εἶναι νομίζειν δεῖν ἐν μιᾷ ὑποθέσει διηγήσεις· ἀλλ' εἰ μὲν καθ' ἐκάστην αἰτίαν ἰδίᾳ ὑπόθεσις γίνεται, ἰδίᾳ καὶ διήγησις ἔσται· εἰ δὲ ἐκ πολλῶν αἰτιῶν μία συνέστηκεν ὑπόθεσις, οὐχ ὅτι αἱ αἰτίαι πολλαί, πολλαὶ καὶ αἱ διηγήσεις ἔσονται, ἀλλ' ὅτι μία ὑπόθεσις συνέστηκε, μία ἔσται καὶ ἡ διήγησις. ^[5]

135 οὐδὲ γὰρ ἐν ταῖς παραγραφαῖς δεῖ δύο εἶναι διηγήσεις, ἀλλὰ μίαν μιᾶς οὔσης τῆς ὑποθέσεως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν αἰτιῶν. οὐ γὰρ αἱ πίστεις, φησὶν, εἰσὶ πολλαί, ἀλλὰ τὰ μὲν κεφάλαια πολλά, ὥσπερ καὶ τῆς διηγήσεως, εἰς ἐν δὲ αὐτά, εἰς πίστιν, ἀνάγεται. Τὴν δὲ τῆς διηγήσεως φησὶν ἐρμηνεῖαν Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Νουμηνίου θρασυτέραν δεῖν εἶναι τῆς ἐν τῷ προοιμίῳ καὶ πού τι καὶ παραβολώτερον ἔχουσιν καὶ πρὸς πάθος νεύουσιν, οὕτως δὲ ὡς μήτε τὸ μέτρον ὑπερβαίνειν, δεῖ γὰρ συγκεκινήσθαι τοῖς πράγμασι τὴν μνήμην, μήτε ἐνδεέστερον τοῦ δέοντος ἄρτι γὰρ εἰς πάθος τὸν ἀκροατὴν ἐκκαλούμεθα. ^[5]

137 ὅμοιον δὲ τῷ τῶν λόγων σχήματι καὶ τὸ τῆς φωνῆς σχῆμα παραφυλάττοις καὶ τοιούτῳ μέτρῳ, ὡς μήτε ἄγαν ἐνθουσιῶδες λαβεῖν, ἐπιλόγοις γὰρ οἰκεῖον, μήτε τὸ λίαν νηφάλιον· ἀλλότριον γὰρ τοῦ πάθους. ὡς μὲν οὖν καθόλου εἰπεῖν, τοιαύτη ἡ τῆς διηγήσεως ἐρμηνεία τε καὶ ὑπόκρισις. ὡς δὲ κατὰ μέτρον διηγηματικοῦ λέγειν, ἀρμόσει τῷ μὲν ἀπλῶ καὶ μηδεμίαν ἰδιότητα ἔχοντι εὐμαθεῖς καὶ ἀπλημμελεῖς τὰς μεταβολὰς ἔχουσα πρὸς τὸν καιρὸν τῶν πραγμάτων· ἐὰν γὰρ τι τοῦ διηγήματος μέρος δεινῶσιν ἀναγκαίαν ἔχῃ, συνεπαρθῆναι καὶ τὴν λέξιν καὶ διατεθῆναι, ἐὰν πάθος ἔχῃ, παθητικῶς, ἐὰν δὲ ἦθος, ἠθικῶς. ^[5]

139 ἐὰν μέντοι διήγημα ἠθικὸν ἢ καὶ βαρὺ, συναφῆς ἡ λέξις διακειμένη βελτίων ἔσται· τὸ γὰρ μὴ συνημμένον καὶ ἀπλοῦν καὶ ἀμβλὺ καὶ ἄτονον. ἐὰν δὲ καὶ διήγημα ἢ κατασκευαστικόν, τὴν λέξιν δεῖ πολυσχημάτιστον εἶναι παρενθήκαις, παραζητήσεσιν, ἀναδρομαῖς.

140 παράδειγμα τούτου τοῦ διηγήματος παρὰ Δημοσθένει· τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου· εὐθύς γὰρ ὅλον ἐξ ἀρχῆς διέκοψε καὶ παρενέβαλεν αἰτίας, αἷς ἐξέβαλεν εἰς ἐκτροπὴν τὸν

λόγον. Τοῦ δὲ παθητικοῦ διηγήματος τὴν λέξιν ἀσυναφῆ καὶ διακεκομμένην εἶναι δεῖ καὶ λελυμένην τοῖς κώλοις· φορτικὸς γὰρ ὁ τρόπος καὶ βαρὺς, ὅτι μὴ κατὰ πρόθεσιν ἀκολουθίας, ἀλλ' ἕκαστα βιαίως καὶ ἐξ ἀνάγκης λέγειν, ὥς ἐπὶ τούτου τοῦ ζητήματος· ἐν μακρᾷ πολιορκίᾳ ἐβουλεύσαντο τινες τὴν ἄχρηστον ἡλικίαν διῶξαι· ἀξιούσιν οἱ πατέρες ὑπὲρ ἐκείνων ἀνηρῆσθαι. ^[5]

142 Τὸ δὲ ἀπλοῦν καὶ σαφές, ὃ καὶ μάλιστ' ἐστὶ διηγηματικόν, ἐν πολλοῖς ἐστὶ παραδείγμασιν· ὅπου δ' ἀνατετραμμένην σε δεῖ, φησί, ποιεῖν τὴν διήγησιν καὶ ἀσαφῆ, μὴ τῇ λέξει τὴν ἀσάφειαν ἐργάζου, ἀλλὰ τὴν μὲν λέξιν, ὥς ἐνὶ μάλιστα ἀπλῆν, ἵνα καὶ εὐμαθείας δόξαν ἐνθῇς τῷ ἀκροατῇ, τὴν δὲ τῶν πραγμάτων τάξιν κίνει. τοσαῦτα καὶ περὶ διηγήσεων· ἐφεξῆς τοίνυν περὶ πίστεων ἡμῖν εἰρήσεται. ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΝ. ^[5]

143 Πίστις τοίνυν ἐστὶ λόγος κατασκευαστικὸς τοῦ προκειμένου ζητήματος. λέγεται δὲ ὁμωνύμως πίστις καὶ ἡ τῶν ἀκουόντων συγκατάθεσις, ἥτις τέλος τυγχάνει οὕσα τῆς προτέρας πίστεως. καλεῖται δὲ ἡ προτέρα ὑπ' ἐνίων καὶ ἀπόδειξις. Ἀλέξανδρος δὲ οὕτως τὴν πίστιν ὠρίσατο· πίστις ἐστὶ λόγος ἄγων εἰς συγκατάθεσιν. ^[5]

144 διαφέρει δὲ πίστις ἀποδείξεως, ὅτι ἡ μὲν ἀπόδειξις ἀληθῆ ἔχει τὰ λήμματα καὶ τὴν συναγωγὴν ὑγιῇ, ἡ δὲ πίστις οὐτε ἀεὶ ἀληθῆς οὐτε πιθανὴ καὶ φαίνεται μὲν συνάγειν, οὐ συνάγει δέ, καὶ ἡ μὲν τοῖς φιλοσόφοις ἀρμόζουσα μᾶλλον, ἡ δὲ τοῖς ῥήτορσιν. τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν, αἱ δὲ ἔντεχνοι· ἄτεχνοι μὲν ἃς ἐξ ἐτοίμου ποριζόμεθα, ἔντεχνοι δὲ ἃς ἐκ τῆς τέχνης λαμβάνομεν. ^[5]

145 ἄτεχνοι δὲ εἰσιν οἷον μαρτυρίαι, ψηφίσματα, συμβόλαια, χρησμοί, τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἔγγραφα. ἄτεχνοι δὲ λέγονται, ἐπειδὴ οὐδὲν ἐκ τῆς ἐπινοίας ἐστὶ τοῦ λέγοντος, ἀλλ' ἂ καὶ ἰδιώτης εὖροι. ἔργον δὲ τοῦ ῥήτορος ἐν ταῖς ἀτέχνους πίστεσι τὰ μὲν βοηθοῦντα αὐξῆσαι καὶ βεβαιῶσαι, τὰ δὲ καθ' ἡμῶν ἐπισμικρῦναι καὶ ὥς οὐκ ἀξιόπιστα διαβαλεῖν. τὸ δὲ ὅλον τούτων τῶν πίστεων ἡ μὲν εὗρεσις ἄτεχνος, ἡ δὲ χρῆσις ἔντεχνος. τῶν δὲ ἐντέχνων πίστεων τὰ πρῶτα εἶδη δύο, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα. ^[10]

146 καὶ Ἀλέξανδρος μὲν οὕτως· Νεοκλῆς δὲ οὕτως· ἔντεχνοι μὲν εἰσι πίστεις, ὧν καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἡ εὗρεσις ἐπὶ τοῖς λέγουσιν.

147 εἶδη δὲ αὐτῶν δύο, τό τε ἀπὸ τοῦ πάθους καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πράγματος. παθητικὴ μὲν οὖν πίστις ἐστὶν ἡ τῷ πάθει τοῦ λέγοντος ἐπιφέρουσα τοῦ ζητουμένου τὴν πίστιν, οἷον 'ὅς γὰρ ἐμοῦ φιλιππισμόν, ὧ γῆ καὶ θεοί, κατηγορεῖ'.

149 ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ πράγματος πίστις γίνεται κατὰ τρόπους τρεῖς, κατὰ τὸ εἶκος, κατὰ τεκμήριον, κατὰ παράδειγμα. τὸ δὲ εἶκος Νεοκλῆς μὲν φησι κυρίως τὸ κατὰ διαφορὰν λέγεσθαι, οἷον 'εἶκος ζήσεσθαι με αὖριον μηδενὸς ἀτόπου παρεμφαινομένου'. τὸ δὲ αὐτό, φησί, λέγεται καὶ εὐλογον· διαφέρει δέ, ὅτι τὸ εὐλογον πλείους ἀφορμὰς ἔχει πρὸς τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι. λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ πιθανὸν ἐπινοία μόνον διαφέρον. νῦν δὲ κυρίως, φησί, λαμβάνεται τὸ εἶκος κατὰ τὴν πρὸς τι σχέσιν, τὸ συζύγως ἀνεξενεχθὲν τῷ σημείῳ καὶ τῷ τεκμηρίῳ, ὥστε τὸ εἶκος εἶναι τινος εἶκος, καὶ τὸ σημεῖον τινος σημεῖον, οἷον οὗτος κλέπτης τῷ ὧφθαι αὐτὸν ἐπὶ ἡμέρᾳ ἐκεῖ, ἐν ᾧ ἡ ἀπώλεια γέγονεν, ἢ τῷ ὑπερβαίνοντα καταληφθῆναι τῷ τοῦ κηρύγματος ἀκούοντα μεταστῆναι. ^[5]

150 καὶ τὸ μὲν εἶκος οὕτως. τὸ δὲ τεκμήριον οὕτως· τεκμήριόν ἐστὶν εἶκος ἄλυτον, οὗ γεγονότος πάντῃ τε καὶ πάντως ἐστὶν ἐκεῖνο, οὗ τεκμήριον ὑπάρχει.

152 τὸ δὲ σημεῖον οὕτως· σημεῖόν ἐστὶ τεκμήριον ἤδη καταλαμβανόμενον. κοινότερον δὲ εἰώθασιν χρῆσθαι ἀντὶ τοῦ εἰκότος τῷ σημείῳ, ὥστε κατὰ τοῦτο σημεῖον εἶναι αἷμα φόνου, στέφανον εὐεργεσίας, μέθην εὐωχίας, ἀπλῶς εἰπεῖν εἶκος εἶναι καὶ σημεῖον, ὅπου πιθανὴ ἐπαγωγή

γίνεται εἰς τὸ προκείμενον. τῶν δὲ εἰκότων, φησί, καὶ τῶν σημείων καὶ τῶν παραδειγμάτων εἶδη τρία, τὰ πρὸ τοῦ πράγματος, ὡς νέφος χειμῶνος, τὰ ἐν τῷ πράγματι, ὡς καπνὸς πυρός, τὰ μετὰ τὸ πρᾶγμα, ὡς αἷμα φόνου. ^[5]

- 154 Παράδειγμα δέ, ὡς Νεοκλῆς, ἐμφερὲς καὶ ὅμοιον καὶ εἰκὸς τῷ ζητούμενῳ πράγματι, ἅφ' οὗ ὁρμώμενος ἂν τις ἀξιῶσαι ὁμοίως τὰ ὅμοια φρονεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ ζητουμένου, οἷον τοῦ τινα δορυφόρους λαμβάνοντα τυραννήσειν παράδειγμά ἐστι Πεισίστρατος καὶ Φάλαρις καὶ Διονύσιος. Ἀλέξανδρος δὲ οὕτως· παράδειγμά ἐστι λόγος ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος ἥτοι ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος ἐπάγων ἢ ἐπὶ τὸ καθόλου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου ἐπὶ τὸ ὅμοιον, ὡς ἔχει τὰ προειρημένα. ^[5]
- 156 ὡς δὲ Ζήνων, παράδειγμά ἐστι γενομένου πράγματος ἀπομνημόνευσις εἰς ὁμοίωσιν τοῦ νῦν ζητουμένου. Ἐνθύμημα δέ ἐστιν, ὡς μὲν Νεοκλῆς, λόγος προειρημένων τινῶν περὶ τοῦ ζητουμένου, ἢ καὶ περὶ τοῦ καθηγουμένου αὐτοῦ, καὶ τινα συνήχησιν ἐχόντων τῶν ἀκροατῶν τὸ ἐνδὲον κεφαλαιωδῶς καὶ συνειλημμένως προστιθείς. ^[5]
- 158 ὡς δὲ ἔνιοι, ἐνθύμημά ἐστι τοῦ προηγουμένου ἐπιχειρήματος συμπέρασμα προσαγόμενον τῷ ζητήματι ἐν μιᾷ περιόδῳ. ὡς δὲ Ἀρποκρατίων, ἐνθύμημά ἐστι λόγος πρὸς ἀπόδειξιν λαμβανόμενος τῶν ὑποκειμένων.
- 160 τῆς δὲ ἀποδείξεως ἀρχὴ μὲν ἐστίν, ὡς φησι Νεοκλῆς, πρόθεσις· τρόποι δὲ αὐξήσις καὶ μείωσις. ἐκ τῶν αὐτῶν δὲ τόπων ληφθήσεται ἢ τε αὐξήσις καὶ ἡ μείωσις. μάλιστα δὲ τὰ πάθη ταῖς αὐξήσεσι συναγωνίζεται καὶ ταῖς μειώσεσιν. ἔσται δὲ ταῦτα οὐκ ἐν ἐνὶ μέρει τοῦ λόγου, ἀλλὰ δι' ὅλου παρασπαρθήσεται. καὶ περὶ μὲν τῶν τρόπων ταῦτα· περὶ δὲ τῆς προθέσεως ἥδη λέγωμεν. Πρόθεσις ἐστὶν ἔκθεσις τοῦ ζητουμένου ὥσπερ εἰ σκοπὸς καὶ ἐπαγγελία τῆς μελλούσης παρασκευῆς. ^[5]
- 162 λαμβάνεται δὲ [γὰρ] ἡ πρόθεσις πρῶτον μὲν ἔνεκεν τοῦ προσεχεστέρους ποιῆσαι τοὺς ἀκροατάς· εἰδότες γὰρ τὴν πρόθεσιν, ἐφ' ἣν ποιεῖται τοὺς λόγους, προσεκτικώτεροι γίνονται· δεύτερον δὲ ἔνεκεν τοῦ τὴν μετάβασιν τὴν ἐπὶ τὰς πίστεις ἐκ τοῦ διηγήματος πᾶσι φανεράν γενέσθαι· τρίτον αὐξήσεως ἔνεκεν· τοῦτο γὰρ ἐποίησε καὶ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου προαναγγόνους τοὺς περὶ σωφροσύνης νόμους.
- 165 λαμβάνεται δὲ καὶ μειώσεως ἔνεκεν, ὡς ὁ Δημάδης· ἥρπασαν οἱ Διόσκουροι τὰς Λευκιππίδας, Ἀλέξανδρος τὴν Ἑλένην, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς Ἑλλήσι πόλεμος ἐγένετο, καὶ νῦν τοῦ πορνοβοσκοῦ θυγάτηρ ἥρπασται. τότε δέ, φησί, προοιμίου τάξιν ἔχει τὸν ἀκροατὴν ἐπιστρέφουσα. ^[5]
- 166 τίθεται πρόθεσις καὶ πρὸ τῶν διηγήσεων, οἷον· τίνων χρὴ λόγον παρὰ πρεσβευτοῦ λαβεῖν; πρῶτον μὲν ὧν ἀπήγγειλε, καὶ ἐξῆς. λαμβάνεται δὲ ἡ πρόθεσις καὶ ἐν ἀρχῇ, ὡς ὁ Λυκοῦργος· καὶ παράνομον τὸ ψήφισμα ἐπιδείξω καὶ ἀσύμφορον καὶ ἀνάξιον τὸν ἄνδρα δωρεᾶς.
- 168 ἀρμόζει δὲ τότε ἡ τῶν κεφαλαίων ἔκθεσις, ὅταν ἐπὶ τὸ βέλτιον ὧσι περὶ τινος προαπενηνεγμένοι, ὡς ὁ Δημοσθένης περὶ τοῦ Χαριδήμου λέγων· ἐγὼ δὲ ἐὰν μὴ καὶ παράνομον τὸ ψήφισμα δείξω καὶ ἀσύμφορον καὶ ἀνάξιον τὸν ἄνδρα δωρεᾶς. καὶ περὶ μὲν προθέσεως ταῦτα· περὶ δὲ τῶν τῆς πίστεως τόπων ῥητέον, καὶ πρῶτον τί ἐστὶ τόπος. Τόπος μὲν οὗν ἐστίν, ὡς Ἀλέξανδρός φησιν, ἀφορμὴ ἐπιχειρήματος ἢ ἀφορμὴ πίστεως [εἰ], ὅθεν ἂν τις ὁρμώμενος ἐπιχείρημα εὖροι· τῶν δὲ τόπων ἔνιοι μὲν, ὡς ὁ Νεοκλῆς φησι, κοινούς τινας κατὰ πασῶν τῶν στάσεων εὐρήκασιν· οἱ δὲ ἰδίους ἐκάστης στάσεως, Ἀριστοτέλης δὲ καὶ κοινούς καὶ ἰδίους τοὺς μὲν πλείστους εὗρηκε, περὶ δὲ τῶν ἰδίων διαλέγεται συμφωνῶν καὶ αὐτὸς Εὐδήμῳ τῷ ἀκαδημαϊκῷ. ^[5]
- 171 εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ τόποι οἷδε· ὅρος, διαίρεσις, παράθεσις, συστοιχία, περιοχή, ὅμοιον, παρεπόμενον, μάχη, δύναμις, κρίσις. οὗτοι μὲν οὖν, φησὶν, οἱ γενικώτατοι τόποι. ἀρκτέον δὲ

ἤδη περὶ ἐκάστου λέγειν. ὁ ὅρος τριχῇ τέμνεται, εἷς τε ὁλόκληρον τὸν ὅρον, εἰς τὰ ἐν τῷ ὅρῳ, καὶ τὰ παρακείμενα τῷ ὅρῳ.

172 τὰ μὲν οὖν ἐν αὐτῷ τῷ ὅρῳ ταῦτά εἰσι, γένος, ἴδιον, διαφορά. τὰ δὲ παρακείμενα αὐτῷ ἐτυμολογία, παρώνυμον, ἐπίθετον, ὑποκοριστικόν· καὶ ἐκ τούτων γὰρ ἐπιχειρήματα λαμβάνεται. ἡ δὲ διαίρεσις τριχῇ καὶ αὕτη τέμνεται, εἷς τε τὴν καταρίθμωσιν καὶ εἰς τὸν μερισμὸν καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν διαίρεσιν. ^[5]

173 ἔστι δὲ καταρίθμωσις μὲν, ὅταν ὄνομα μόνον κοινὸν ὑπάρχη, πρᾶγμα δὲ διάφορον· μερισμὸς δέ, ὅταν κοινὸν ἦ καὶ ὄνομα καὶ πρᾶγμα, μόνον δὲ τὴν λέξιν διάφορον ἔχη. περὶ δὲ τῆς εἰδικῆς διαιρέσεως ὡς σαφοῦς παραλείπομεν. ἡ δὲ παράθεσις καὶ αὕτη τριχῇ λαμβάνεται, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ κατὰ τὸ ἥττον ἢ κατὰ τὸ ἴσον. ^[5]

175 ἡ δὲ συστοιχία πραγμάτων κοινωνίαν καὶ ὀνομάτων δηλοῖ· συστοιχεῖν γὰρ ἀλλήλοις λέγομεν ὡς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν φρόνιμον. ἡ δὲ περιοχὴ διπλῇ· ἃ μὲν γὰρ ὡς μέρη [γίνεται] περιέχεται, ἃ δὲ ὡς κατὰ δύναμιν.

177 ὁ δὲ ἐκ τῶν ὁμοίων τόπος καὶ αὐτὸς διπλοῦς· τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὴν ποιότητα ὁμοίον ἐστὶ, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀναλογίαν, ὅπερ εἰς τὰς ἀποδείξεις μᾶλλον ἀρμόττει. τὸ δὲ παρεπόμενον ἔχει τρόπους τρεῖς, τὰ πρὸ τοῦ πράγματος, τὰ ἐν τῷ πράγματι, τὰ μετὰ τὸ πρᾶγμα.

179 τὴν δὲ μάχην ἐν τοῖς περὶ εὐρέσεως σχολικοῖς, ἐν οἷς περὶ ἐπιχειρημάτων ἐλέγομεν, ἐδιδάξαμεν· ῥητέον δὲ καὶ νῦν τὰ παρακείμενα αὐτῇ. παράκειται τοίνυν τῇ μάχῃ καὶ τὰ ἐναντία καὶ τὰ ἀντικείμενα. τί δὲ τούτων ἐκάτερον διαφέρει, ῥητέον. ἀντικείμενα μὲν οὖν ἐστὶν, ὧν τὸ ἕτερον τοῦ λόγου ἀποφατικόν ἐστίν. ἐναντία δέ, ὅσα περὶ τὸν αὐτὸν τόπον στρεφόμενα πλεῖστον ἀλλήλων ἀπέχει. τῶν δὲ ἐναντιῶν τὰ μὲν ἐστὶ στερητικά, τὰ δὲ οὐ στερητικά. στερητικά μὲν οἷον τέχνη ἀτεχνία, οὐ στερητικά δὲ οἷον ἀγαθὸν κακόν. ἡ δὲ δύναμις ὀκτῶ διαφορὰς ἔχει ἀκολουθῶς τῇ τοῦ συμφέροντος διαιρέσει· λαμβάνεται γὰρ τὸ συμφέρον ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ καθ' ἐκάτερον τετραχῶς, ἐκ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ κτήσις, αὐξήσις, τήρησις, ὄνησις· ἐκ δὲ τοῦ κακοῦ ἔκκλισις, μείωσις, ἀπόκλισις, ὑπόστασις. ^[5]

181 κρίσις δὲ ληφθήσεται ἀπὸ θεῶν, ἀπὸ ἡρώων, ἀπὸ συγγραφέων, ἀπὸ φιλοσόφων, ἀπὸ ποιητῶν. Οἱ μὲν γενικώτατοι τόποι οὗτοι· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε νῦν περὶ ἀπάντων λέγειν, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς ἔννοιαν ἄγομεν τοῦ πράγματος, ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγωμεν δεῖν σκοπεῖν αἰτίαν, ὕλην, ἀγωγὴν, οὐχ ὡς ἐκ τούτων μόνων ἐλεγχομένων τῶν ἀδικοῦντων φαμέν, πολλοὶ γὰρ καὶ ἀπὸ χρώματος καὶ ῥήματος ἠλέγχθησαν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ὥσπερ εἰς ἔννοιαν τῶν ὅλων ἄγομεν. ^[5]

183 Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι πάντα τὰ προειρημένα κατὰ δύο τρόπους ἔσται χρήσιμα ἐπὶ ζητημάτων, οἷον προκείσθω ζήτημα, εἰ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. ἐὰν γὰρ θελήσωμεν τοῦτο ἀποδείξει, ἐκ τοῦ ὅρου τῆς ἡδονῆς ἐπιχειρήσομεν, οἷον ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀποκατάστασις ἐστὶν ἐκ τῶν παρὰ φύσιν εἰς φύσιν ἐκάστου τὴν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐξ ἀποκαταστάσεως ἀτελῆ, ἡ δὲ τοιαύτη ἡδονὴ ἀτελής, τὸ δὲ ἀτελὲς οὐκ ἀγαθόν· οὐκ ἄρα ἡδονὴ ἀγαθόν. εἰ δὲ ἀγαθὸν αὐτὴν ἀποδείξει θελήσωμεν, πάλιν ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιχειρήσομεν, οἷον ὅτι ἀγαθόν ἐστὶν οὗ πάντα ἐφίεται, τῆς δὲ ἡδονῆς πάντα ἐφίεται· ὥστε ἀγαθόν. τοῦτο δέ, φησί, συμβαίνει, ἐὰν χωρὶς προσώπου παραλήψεως τὸ ζητούμενον ἦ· ἐὰν δὲ μετὰ προσώπου παραλήψεως, οὐ. ^[10]

184 ἔστι δὲ καὶ ἀπ' αὐτῆς ταύτης λαβεῖν ἐπιχείρημα οὕτως, εἰ ἡδονὴ βασιλεῖ ἀγαθόν· τοῦτο γὰρ ὀρισάμενοι κατὰ τοῦτον τὸν ὅρον ἐπιχειρήσομεν. Γνωστότερον δὲ ἐπὶ τῶν τόπων τούτων κάκεῖνο, ὅτι οἱ μὲν αὐτῶν εἰσὶν ἀνασκευαστικοὶ μόνον, οἷός ἐστιν ὁ ἀπὸ τοῦ μᾶλλον καὶ ἀπὸ γένους καὶ τοῦ εἶδους, οἱ δὲ καὶ ἀνασκευαστικοὶ καὶ κατασκευαστικοί, οἱ ἀπὸ τοῦ ὅρου. ^[5]

186 Τὰς δὲ λύσεις τῶν πίστεων, ἀπλῶς μὲν εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν τόπων ληπτέον, ἅφ' ὧν περ καὶ τὰς κατασκευὰς αὐτῶν λαμβάνομεν, καθ' ἕκαστον δὲ οὕτως· τὰς μὲν παραδειγματικὰς πίστεις

οὕτως· ἢ γὰρ ψευδῇ τὰ λήμματα ἐροῦμεν, ἢ ἀνόμοιον δείξομεν τὸ παραλαμβανόμενον, καὶ ἀνόμοιον οὐκ ἄλλοθεν, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ μάλιστα τὸ δοκοῦν συνέχειν τὴν ὁμοίωσιν, ἢ καὶ τοῦτο δόντες τὴν ἐπιφορὰν οὐ συγχωρήσομεν. ^[5]

187 οὐ γὰρ εἰ ἐπὶ τινων, καὶ ἐπὶ πάντων, ἢ ἐπὶ γε τούτου περὶ οὗ ἡ σκέψις, ὥσπερ καὶ Δημοσθένης· 'σὺ δ' ἡμῖν μὴ λέγε, ὡς γέγονε τοῦτο πολλάκις· οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη', καὶ ἐξῆς. Τῶν δὲ ἀτέχνων πίστεων τοὺς μὲν νόμους ἢ ἀμφιβολία χρώμενοι καὶ οὐ τοῦτο εἶναι λέγοντες τὸ σημαινόμενον, ἀλλ' ἕτερον, ἢ τῆς μὲν λέξεως ἀφιστάμενοι, τὴν δὲ διάνοιαν ἐξετάζοντες τοῦ νομοθέτου ἐκ τῶν ῥηθέντων ἄλλο τι τὸ προκείμενον συλλογιζόμεθα, ἢ ἕτερον καὶ αὐτοὶ νόμον ἀντεισάγοντες· τὰ δὲ ψηφίσματα καὶ τοὺς χρησμούς καὶ τὰ συμβόλαια ὁμοίως ὥσπερ καὶ τοὺς νόμους λύσομεν. ^[5]

189 Τὰς δὲ μαρτυρίας αἰτιασόμεθα ἥτοι φίλους εἶναι λέγοντες τοῖς ἀντιδίκους τοὺς μάρτυρας ἢ ἡμῖν ἐχθροὺς ἢ δῶρα εἰληφότας ἢ παρακεκλημένους ἢ ἔργον τὸ καταψευδομαρτυρεῖν ποιουμένους. ἀντιτάξομεν δὲ τοῖς μάρτυσι καὶ τὰ εἰκότα λέγοντες, ὅτι ταῦτα μὲν οὐδέποτε ψεύδεται, ἄνθρωποι δὲ πολλοὶ ψευδομάρτυρες ἐαλώκασιν. Πρὸς δὲ τὰς βασάνους ὥσπερ καὶ πρὸς τὰς μαρτυρίας ἀπαντήσομεν. ^[5]

190 προσεξετάσομεν δὲ καὶ γένος τῶν βασανιζομένων καὶ τύχην καὶ ἡλικίαν· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι πολλοὶ τῶν βασανιζομένων διὰ τὰς βασάνους τινῶν ψευδῇ κατεῖπον· καὶ εἰ μὲν μεγάλα εἶεν αἱ βάσανοι, διὰ τὸ μέγεθος αὐτοὺς καταναγκασθῆναι ψεύσασθαι ῥητέον· εἰ δὲ σμικραί, διὰ τὴν σμικρότητα καταπεφρονηκέναι. Τοὺς δὲ ὅρκους ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀφ' ὧν περ καὶ τὰς μαρτυρίας λύσομεν, ὅτι καὶ πρότερόν τινες ἐπιώρκησαν καὶ πάντες οἱ τὰ ἄδικοι τολμῶντες οὕτως ἔχουσιν ὡς ἂν εἰ καὶ ἐπιορκήσαντες. ^[5]

192 τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι, ὅτι, ὅταν πλείω ἰσχυρὰ ἔχωμεν, ὀλίγα δὲ ἀσθενῇ, μετὰ τὰ ἰσχυρὰ τὰ ἀσθενῇ προσήκει τιθέναι· ὅταν δὲ ἰσχυρὸν ἔχωμεν, πλατὺ δὲ ᾗ, διελόντες αὐτὸ μέσον τὸ ἀσθενὲς θήσομεν, ὥσπερ καὶ Δημοσθένης πεποίηκε μέσον τάξας τὸ παράνομον. εἰ δὲ τούτων μηδὲν εἴη, τὸ ἀσθενὲς πρότερον τάξαντες οὕτως ἐπάξομεν τὸ ἰσχυρόν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀθρόα πλείω κεφάλαια θήσομεν, ὅταν αὐτῶν αἱ κατασκευαὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὥσι τόπων. ^[5]

193 τοῦ δὲ ἀντιδίκου τότε μάλιστα θετέον ἀθρόα, ὅταν ἔμφασις ᾗ μάχης· εὐδηλοτέρα γὰρ οὕτως ἂν ἢ ἐναντίωσις γένοιτο· συγχυθήσονται δὲ ἐνίοτε τὰ κεφάλαια, ὅταν τι σαθρὸν ἐν αὐτοῖς ᾗ κεφάλαιον. τὰ μὲν ἀπλᾶ καθ' ἑαυτὰ ἢ κατασκευάσομεν ἢ ἀνασκευάσομεν· τὰ δὲ διπλᾶ, ὡς ἐπὶ τῶν ἀντεγκλημάτων καὶ τῶν ἀμφισβητήσεων, ἐν οἷς παρεκτενοῦμεν τὸν λόγον τὰ μὲν ἡμέτερα αὖξοντες, τὰ δὲ τῶν ἀντιδίκων μειοῦντες. ^[5]

195 διὸ καὶ τὸν Πλάτωνά τινες μέφονται, ὅτι διπλοῦν ζήτημα, τὸ περὶ τοῦ ἔρωτος, χαριζόμενος τὸ ἕτερον ἀνεξέργαστον ἀπολέλοιπεν. Τὴν δὲ τῶν πίστεων ἐρμηνείαν οὔτε ἀφελῇ εἶναι δεῖ, καθάπερ ἐν τῇ διηγῇ, οὔτε ἀνηπλωμένην καὶ σπερματικῶς ἔχουσαν τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ συνεστραμμένην καὶ οἷον εἰπεῖν κωνοειδῇ, καὶ τὸ σύνολον ἀγωνιστικῇ. ^[5]

197 ἀρμόζεσθαι δὲ δεῖ τῇ ὑποκρίσει τὸν λέγοντα πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. τοσαῦτα καὶ περὶ πίστεων. ΠΕΡΙ ΕΠΙΛΟΓΩΝ.

198 Ἐπίλογός ἐστιν, ὡς μὲν Νεοκλῆς, λόγος ἐπὶ προειρημέναις ἀποδείξεσιν ἐπιλεγόμενος, πραγμάτων ἀθροισμὸν καὶ ἡθῶν καὶ παθῶν περιέχων. ὡς δέ τινες, μέρος λόγου ὕστατον ἐπόμενον ἀποδείξουσιν.

200 ὡς δὲ Ἀλέξανδρος, λόγος ἐπιρρωννὺς τὰ εἰρημένα. περὶ δὲ τοῦ πότε αὐτῷ χρηστέον καὶ ποίαν αὐτῷ δοτέον τάξιν, ἐν τοῖς περὶ προοιμίων εἴρηται· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιλόγων εἰπεῖν ἔνεστιν.

202

ἵνα δὲ μὴ θαυμάσῃ τις, εἰ συμβαίνει τὸ προοίμιον καὶ τὴν διήγησιν καὶ τὸν ἐπίλογον παραλείπεσθαι καὶ ἐν ἀποδείξεσι μόναις εἶναι τὸ ζήτημα, παραθησόμεθ' αὖτις τοιοῦτον· φέρε γὰρ ἐν σταδίῳ δρομεῖς δύο ἀμφισβητεῖν, τὸν μὲν εἰς τοὺς ὕσπληγας πρότερον εἰσπεσόντα, τὸν δὲ τὸ βραβεῖον κεκομισμένον· ἐνταῦθα γὰρ οὔτε τοῦ προοιμίου χρεῖα οὔτε τῆς διηγήσεως οὔτε ἐπιλόγου, ἀλλὰ μόνης ἀποδείξεως. Διαιρεῖται δὲ ὁ ἐπίλογος εἰς εἴδη δύο, εἷς τε τὸ πρακτικὸν καὶ τὸ παθητικόν· καὶ τοῦ μὲν πρακτικοῦ ἐστὶν ἡ ἀνακεφαλαίωσις, τοῦ δὲ παθητικοῦ τὸ τὰ πάθη κατασκευάζειν καὶ ῥωννύειν τὸν λόγον. ^[5]

204 ὅταν μὲν οὖν πολλὰ ἢ τὰ εἰρημένα, ὥστε μὴ μεμνήσθαι τοὺς ἀκούοντας, τῇ ἀναμνήσει χρῆσόμεθα· ὅταν δὲ ὀλίγα, παραλείψομεν τὴν ἀνάμνησιν. καὶ τὸ παθητικὸν δὲ μέρος ὡσαύτως· ὅταν μὲν γὰρ περὶ τὸ πρᾶγμα πάθος εἴη, τότε κινήσομεν· ὅταν δὲ μὴ εἴη, παρήσομεν.

205 ὥσπερ γὰρ τὰ ὀλίγα καὶ εὐμνημόνευτα εἰ πάλιν ἀναμνήσομεν, γελοῖον ποιήσομεν, οὕτως καὶ τὰ μὴ ἔχοντα πάθος ἂν παθαίνειν πειρασώμεθα, ἀπορήσαντες τοῦ τοιοῦτου γελοῖο ἐσόμεθα. ὅτι δὲ καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις καὶ τὰ πάθη πολλάκις ἐκλείπει, παράδειγμά ἐστιν ὁ Λυσίου λόγος, ὁ περὶ τοῦ κυνιδίου γεγραμμένος· οὔτε γὰρ ἀνακεφαλαίωσιν ἔχει διὰ τὸ ὀλίγον εἶναι καὶ εὐμνημόνευτον οὔτε πάθος διὰ τὸ μικρὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα. ^[5]

207 Ἔργον δὲ ἐπιλόγου Πλάτων μὲν ἐν Φαίδρῳ φησὶν· ἐν κεφαλαίῳ καταλέγοντα ὑπομῆσαι ἐπιτελευτικούς τοὺς ἀκούοντας τῶν εἰρημένων· ἔχεται δὲ τῆς αὐτῆς δόξης καὶ Χρύσιππος· καὶ γὰρ αὐτὸς μονομερῆ φησι τὸν ἐπίλογον. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν ταῖς Θεοδεκτικαῖς τέχναις φησὶν, ὅτι ὁ ἐπίλογος τὸ μὲν κεφάλαιον ἔχει προτρέψασθαι τοὺς ἀκούοντας· προτρέψομεν δὲ τριχῶς, εἰς τὰ πάθη ἀνάγοντες τὰ ἐκάστῳ προτρεπτικά. ^[5]

208 ἔν μὲν οὖν ἔργον ἐπιλόγου τὸ τὰ πάθη διεγείρειν, δεύτερον τὸ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν· τούτων γὰρ ἐν ἐπιλόγοις ἡ χώρα· τρίτον δὲ τὸ ἀναμimνήσκειν τὰ εἰρημένα· οὔτε δὲ τὰ εὐμνημόνευτα οὔτε τὰ ἀπαθῆ κινήτεον.

210 Ἔστι δὲ ἀνακεφαλαίωσις ἔκθεσις σύντομος προειρημένων κεφαλαίων ἢ ἐπιχειρημάτων, ἢ νῆ Δία προειρημένων διεξοδικῶν λόγων ἐπιδρομὴ ἀθρόα τῆς τῶν ἀκουόντων ὑπομνήσεως ἔνεκεν. τὴν δὲ ἀνακεφαλαίωσιν οὐκ ἐν τοῖς τελευταίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μέσοις ποιούμεθα· ὅταν γὰρ πολλὰ ἢ καὶ δυσμνημόνευτα, τότε καὶ πολλάκις αὐτὰ ἀναμνήσομεν, οὐ πάντα πολλάκις λέγοντες, ἀλλὰ τὰ μὲν ἤδη προειρημένα ἀναμimνήσκοντες, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνακεφαλαιούμενοι. ^[5]

212 ἀλλ' οὐδὲ τῶν εἰρημένων πάντα ἀνακεφαλαιώσομεθα, ἀλλ' ὅσα μὲν ἰσχυρῶς ἐσμεν λευκότες, ταῦτα ἀνακεφαλαιώσασθαι προσήκει, τὰ δὲ σαθρὰ παραλιπεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἀντιδίκων κεφάλαια πάντοτε ἀναμνήσομεν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ἃ τὴν ἀνάμνησιν ἀναγκαῖαν ἔχει καὶ ἡμῖν χρήσιμον. τὴν δὲ τῶν κεφαλαίων ἀνάμνησιν ποτὲ μὲν μετὰ τῶν πίστεων ποιησόμεθα, ποτὲ δὲ ψιλήν. ^[5]

213 ὅταν μὲν οὖν ἢ ἰσχυραὶ ᾧσιν αἱ πίστεις ἢ ἐξίτηλοι τοῖς ἀκούουσι, τότε ἀναμνήσομεν μετὰ τῶν ἀποδείξεων· ὅταν δὲ ἢ ἀσθενεῖς ᾧσιν ἢ τοῖς ἀκούουσιν εὐμνημόνευτοι, ψιλῶς τῶν κεφαλαίων ἀναμνήσομεν. εἶδη δὲ τῆς ἀνακεφαλαίωσεως Νεοκλῆς μὲν τέτταρα εἶναί φησι, καθ' ὑπόθεσιν, κατὰ στάσιν, κατ' ἐπιχείρησιν, κατὰ τόπον. ^[5]

215 κατὰ μὲν οὖν ὑπόθεσιν ἀνακεφαλαίωσις γίνεται, ὅταν αὐτὰ τὰ τὴν ὑπόθεσιν πεποιηκότα ψιλῶς ἐκτιθώμεθα, οἷον ἀσεβείας κρινομένη ἡ Φρύνη· καὶ γὰρ ἐκώμασεν ἐν Λυκείῳ καὶ καινὸν εἰσήγαγε θεὸν καὶ θιάσους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνήγαγεν· ἐπέδειξα τοίνυν ὑμῖν ἀσεβῆ Φρύνην, κωμάσασαν ἀναιδῶς, καινοῦ θεοῦ εἰσηγήτριαν, θιάσους ἀνδρῶν ἐκθέσους καὶ γυναικῶν συναγαγοῦσαν· ψιλὰ γὰρ νῦν τὰ πράγματα διηγῆται. κατὰ στάσιν δὲ

ἀνακεφαλαίωσις γίνεται, ὅταν τὰ περὶ στάσεως ψιλῶς ἐκτιθώμεθα, οἷον ἔστω Φειδίας ὡς μὲν νοσφισάμενος ἐκ τοῦ Ὀλυμπίου χρυσίον, βασανιζόμενος καὶ τεθνηκώς. ^[5]

216 ἡ ἀνακεφαλαίωσις· ἐπέδειξα τοίνυν μήτε ὑφηρημένον Φειδίαν χρυσίον, ὅπερ στοχαστικόν. ὅτι τε εἰ καὶ ὑφείλετο, κλέπτης, οὐχ ἱερόσυλος ἦν, ὅπερ ἐστὶν ὀριστικόν. ἔτι δέ, εἰ καὶ ἱερόσυλος ἦν, κρίνειν ἐχρῆν πρότερον, οὐ βασανίζειν εὐθύς· ἔτι τε, εἰ ἔδει κρίνεσθαι, παρ' Ἀθηναίοις ἔδει, ὅπερ ἐστὶ μετάληψις. κατ' ἐπιχείρησιν δὲ ἀνακεφαλαίωσις γίνεται, ὅταν τις τὰ ἰσχυρότατα ἐπιχειρήματα ἐκτιθῇται, οἷον ἔστω ὁ φιλόσοφος πείσας τὸν τύραννον καταθέσθαι τὴν τυραννίδα καὶ αἰτῶν τὸ γέρας. ^[10]

217 ἡ ἀνακεφαλαίωσις· ἐπέδειξα ὑμῖν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τυραννοκτόνου τὸν κτείνοντα μόνον δωρεᾶς ἄξιον, καὶ ἐκ τοῦ τὰς τοιαύτας δωρεᾶς τοῖς κινδυνεύουσιν ἀποδιδόναι. κατὰ δὲ τόπον ἀνακεφαλαίωσις γίνεται, ὅταν τὰ ἐν τινὶ τόπῳ ἐμπεριεχόμενα συντόμως ἐκτιθῇται, ὡς ἐν ταῖς συμβουλαῖς ἡ ἀνακεφαλαίωσις· ἐπέδειξα ὑμῖν καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον καὶ πρέπον καὶ δυνατόν καὶ ῥάδιον. ^[5]

219 δεῖ δὲ ἀναμιμνήσκειν συντόμως, οὐκ ἐκ τοῦ φανεροῦ τὴν ἀνάμνησιν εἰσάγοντας, οἷον 'βούλομαι δ' ὑμῖν ἄνωθεν περὶ ὧν εἶπον διελθεῖν'. καὶ γὰρ μειρακιῶδες, φησί, τὸ τοιοῦτο, καὶ ἅμα δόξει περιττὸν γίνεσθαι. κατὰ δὲ τὰ στοχαστικά ζητήματα τοῖς μὲν κατηγοροῖς χρήσιμον τὸ ἀνακεφαλαίωσασθαι· καθ' ἑαυτὰ μὲν γὰρ ἕκαστα τῶν κεφαλαίων ἀσθενῇ, τεθέντα δὲ ὁμοῦ τὰ πάντα ἰσχυρὰν ποιήσει τὴν ἀπόδειξιν· τοῖς δὲ ἀπολογουμένοις οὐ πάνυ. ^[5]

221 Περὶ τῆς κατὰ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ἐρμηνείας Ἀλέξανδρος ὡδὶ γράφει· λέξις δὲ ἀνακεφαλαιωτική ἀκριβὴς ἔστω, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν κυρία, μεμίχθω δέ, ἂν δέη, καὶ τροπικῇ. σχήματα δὲ ἔστω ποικίλα· καὶ γὰρ εἰρωνευόμενοι λέξομεν καὶ πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ἀποστρέφοντες τὸν λόγον καὶ πρὸς τοὺς δικαστάς, καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ σχήματα ἐπιδέχεται τοῦτο τὸ μέρος τοῦ λόγου. καὶ περὶ μὲν τοῦ πραγματικοῦ τοσαῦτα· περὶ δὲ τοῦ παθητικοῦ ἤδη ῥητέον, καὶ πρῶτόν γε τί ἐστὶ πάθος. Ὡς μὲν οὖν Ἀλέξανδρός φησι, πάθος ἐστὶν ὁρμὴ ἀπεστραμμένη τὸν αἰροῦντα λόγον· ὡς δὲ Νεοκλῆς, πρόσκαιρος κατάστασις ψυχῆς σφοδροτέραν ὁρμὴν ἢ ἀφορμὴν κινουσα. ^[10]

224 πάθη δὲ ἐστὶ τὰ πρῶτα τέσσαρα, λύπη, φόβος, ἐπιθυμία, ἡδονή. καὶ λύπη μὲν ἐστὶ συστολή ὡς ἐπὶ κακῷ παρόντι, φόβος δὲ φυγὴ ὡς ἐπιφερομένου κακοῦ, ἐπιθυμία δὲ ἄλογος ὄρεξις, ἡδονὴ δὲ ἄλογος ἔπαρσις. λύπης μὲν οὖν ὡς πρὸς τὸ παρὸν εἶδη ἔλεος καὶ φθόνος. ^[5]

225 καὶ ἔλεος μὲν ἐστὶ λύπη ὡς ἐπ' ἀναξίως δυστυχοῦντι, φθόνος δὲ ἐστὶν ἐπὶ τῇ τοῦ πέλας εὐπραγίᾳ χωρὶς τῆς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα διαφορᾶς. φόβου δὲ εἶδη αἰσχύνη καὶ ἀγωνία, ὧν αἰσχύνη μὲν φόβος ἥττης, ἀγωνία δὲ φόβος διαπτώσεως. ^[5]

227 τῆς δὲ ἐπιθυμίας εἶδη ὀργὴ καὶ θυμός, ὧν θυμός ἐστὶν ὁρμὴ βίαιος πρὸς κακοποιΐαν, ὀργὴ δὲ ἐστὶν ἐπιθυμία τιμωρίας. τῆς δὲ ἡδονῆς εἶδη ἐπιχαιρεκακία καὶ ἀπόλαυσις, ὧν ἡ μὲν ἐπιχαιρεκακία ἡδονὴ ἐπὶ τῇ τοῦ πέλας κακοπραγίᾳ, ἀπόλαυσις δὲ ἡδονὴ ὡς ἀνεμπιπλαμένου μετὰ θαυμασμοῦ.

228 τὰ μὲν οὖν πάθη ταῦτα εἰς τὸν ἐπίλογον ἀρμόζει. Ἔργον δὲ ἐπιλόγου ἢ προϋπάρχοντα πάθη αὐξῆσαι ἢ ἐμποιῆσαι μὴ ὄντα. ^[5]

230 μεγάλην δὲ ἔχει ῥοπὴν ἐν τοῖς ἐπιλόγοις ἡ αὐξήσις, περὶ ἧς λεκτέον· αὐξήσις ἐστὶ λόγος μεῖζον ποιῶν φαίνεσθαι τὸ πρᾶγμα, μείωσις δὲ λόγος μεῖον ποιῶν φαίνεσθαι τὸ πρᾶγμα. λαμβάνεται δὲ τὰ πάθη ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀφ' ὧν περ καὶ τὰ ἐπιχειρήματα· καὶ γὰρ ὀργὴν τις κινεῖν ἀπὸ τῶν αὐτῶν δύναται τούτων καὶ πειθῶ.

232

χρήσιμοι δὲ ἐν τοῖς ἐπιλόγοις καὶ αἱ ἀντεξετάσεις προσώπων πρὸς πρόσωπα, πράξεων πρὸς πράξεις. κινεῖ δὲ [πρὸς] πάθος καὶ ἡ διατύπωσις, ὅταν τις διατυπώσῃ τὸν τετελευτηκότα λέγοντα, οἷον εἰ τύχοι· ‘φεῖσαι, πάτερ’.

233 κινεῖ πάθος καὶ ὅταν περὶ τοῦ σχήματος διαλέγηται, οἷον εἰ τύχοι· ‘ὅπως μὲν ἐπὶ γῆς ἔκειντο, ὅπως δὲ οὗτος παρειστήκει μετὰ τοῦ ξίφους’. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν διατύπωσιν ἔφαμεν πάθη κινεῖν, ῥητέον, τίς ἐστὶν ἡ διατύπωσις. διατύπωσις ἐστὶν ἐναργὴς καὶ ἐξειργασμένη φράσις τῶν ψιλῶς καὶ ἀπλῶς ἐν τῇ διηγήσει λεγομένων, ὑπ’ ὅψιν ἄγουσα τὸ πρᾶγμα. κινεῖ δὲ ἔλεον καὶ τὸ τοῖς μηκέτ’ οὔσι διαλέγεσθαι, ὡς Εὐριπίδης πεποίηκε λέγειν τὴν Ἑκάβην καὶ ὁ Σοφοκλῆς τὴν Ἥλέκτραν. ^[10]

234 ὅλως τε ἀφορμὰς ἔξεις εἰς τὸν παθητικὸν τόπον τὰ τῶν τραγωδοποιῶν δράματα. προνοητέον δὲ ἐν τοῖς ἐπιλόγοις, ὅπως, ἐὰν κατηγορῶμεν, δύσνουν τὸν ἀκροατὴν ποιήσωμεν τῷ φεύγοντι, ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, εὖνουν ἑαυτοῖς τὸν ἀκροατὴν καταλείψωμεν. ^[5]

236 Γνωστέον δέ, ὡς οὐκ ἀπὸ τοῦ παντὶ λόγῳ ἐπιλέγεσθαι, ὡς τινες ὠήθησαν, ἐπίλογος κέκληται, ἀλλὰ παρὰ τὸ μηκέτι εἶναι μέρος λόγου ἄλλο τὸ μετὰ τὴν διήγησιν καὶ τὰς πίστει [καὶ τὰ πάθη]. ὅτι γὰρ οὐ διὰ τοῦτο κέκληται ἐπίλογος, διὰ τὸ παντὶ λόγῳ ἐπιλέγεσθαι, ἱκανῶς ἐδήλωσαν οἱ ἀρχαῖοι. Δημοσθένης καὶ ἀνεκεφαλαιώσατο ἐν μέσῳ καὶ τὰς δεινωτικὰς ὕλας παρέσπειρεν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ, ἅπερ ἐστὶ τοῦ ἐπιλόγου. διαφέρει δὲ ὁ ἐπίλογος τοῦ προοιμίου καὶ κατὰ τὴν λέξιν καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν· κατὰ μὲν τὴν λέξιν, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν μετρίαν εἶναι δεῖ καὶ ἡπίαν, ἐν τούτῳ δὲ συγκεκινημένην καὶ πολλὰς ἐμβοήσεις ἔχουσαν καὶ σχετλιασμούς· κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν, ὅτι ἐκεῖ μὲν πάθος ἐμποιῆσαι δεῖ, ἐνταῦθα δὲ προϋπὸν αὐξῆσαι καὶ ἐπιρρῶσαι. ^[5]

238 ἡ δὲ ἐρμηνεία καὶ πάνυ πως ἀρμόζει, εἰ θρασεῖα εἶη καὶ τετολμημένη, καὶ ἥ τε λέξις πολλὴν ἔχουσα τὴν τροπικὴν παρασκευὴν, ἥ τε σύνθεσις κεκαινωμένη καὶ παρακινουσα τὴν ψυχὴν. καὶ τὸ σχῆμα δὲ σχετλιασμούς ἐχέτω καὶ εὐχὰς καὶ τὰ τοιαῦτα. Γνωστέον δέ, ὅτι τὰ πάθη καὶ ἐν τοῖς κεφαλαίοις μέσοις παραληφθήσεται, μάλιστα ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ὑποθέσεων. ^[5]

239 συμπεριστελλεται γὰρ τὸ ἀσθενὲς τοῦ πράγματος τῇ τῆς παθητικῆς ιδέας ὑπερβολῇ, καὶ ὁ κριτὴς μεθυσκόμενος τοῖς πάθεσιν οὐκέτι τὸ ἀκριβὲς διορᾷ τοῦ πράγματος, ὅπερ καὶ Δημοσθένης πεποίηκεν ἐν τῷ παραπροσβείας· καὶ γὰρ ἀνεκεφαλαιούτο ἐν μέσοις καὶ τὰς αὐξητικὰς ὕλας ἐκάστῳ παρέσπειρε τῶν κεφαλαίων. Ὡς μὲν οὖν συντόμως εἶπεῖν, ἡ φράσις ἔστω τῶν μερῶν τοῦ λόγου τοιαύτη· τοῦ μὲν προοιμίου ἀπερίεργός τε καὶ ἥκιστα σημειώδης, καὶ σπερματικῶς ἔχουσά τινα τῶν πραγμάτων τῆς διηγήσεως. ^[5]

241 ἡ δὲ διήγησις θρασυτέρα μὲν καὶ πρὸς τὰ προοίμια καὶ μᾶλλον κεκινδυνευμένη, τηροῦσα μέντοι τὸ μέτρον τοῦ λόγου. τῶν δὲ πίστεων ἐναγώνιός τε καὶ πικρὰ καὶ περιόδοις καὶ κώλοις ἀνυομένη.

242 κῶλον μὲν οὖν ἐστὶ διανοίας μέρος ἀπαρτίζον πρὸς ἕτερον κῶλον παρακείμενον, οἷον· εἴτα τὸν μὲν χορευτὴν οὐδὲ ὁ προσκαλέσας ἀζήμιος ἔσται· τοῦτο γὰρ ἐν ἐστὶ κῶλον· εἴτα τὸ ἐξῆς· ‘τὸν δὲ χορηγὸν οὐδὲ ὁ συγκόψας παρὰ πάντα τὸν νόμον’. ἢ ὡς ἔνιοι, κῶλόν ἐστι νοήματός τινος περιγραφή. περίοδος δὲ ἐστὶ λόγος διάνοιαν ἀπαρτίζων αὐτοτελὴ ἐκ κῶλων συγκείμενος. ἡ δὲ τῶν ἐπιλόγων φράσις παθητικὴ ἐστὶ καὶ τολμηροτέρα τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς δεινώσεσι καὶ τοῖς σχετλιασμοῖς περιπαθεστέρα. ^[5]

243 Ὡς μὲν οὖν συντόμως χαρακτηρίσαι τὴν λέξιν τῶν τοῦ λόγου μερῶν, ἱκανῶς εἴρηται· ὡς δὲ διὰ μακροτέρων, ὡδί. θήσω δὲ ταῦτα ἐκ τῆς Ἀρποκρατίωνος τέχνης. Τῆς δὲ λέξεως προοιμῖόν μὲν ἀρμόσει τὸ πολιτικὸν καὶ μηδαμῇ τροπικόν, ἀλλ’ ἐγγυτάτω τοῦ κατὰ φύσιν. ^[5]

244

προκατάστασις γάρ ἐστι τὸ προοίμιον τοῦ λόγου, αἱ δὲ τροπαὶ ταῖς καταφοραῖς μᾶλλον ἀρμόσουσιν. οὐ μὴν, φησὶν, ἐπειδὴ τὸ παρατετραμμένον καὶ παράθερμον παραιτούμεθα, ἄτονον καὶ νωθρὸν εἶναι δεῖ τὸν λόγον, ἀλλ' ὥς ἔνι μάλιστα κινητικὸν τοῦ ἀκροατοῦ. δεῖ δέ, φησί, μήτε περιόδοις μακραῖς χρῆσθαι· προαποκάμνει γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ προεκλύεται· ἀλλὰ περιστέλλειν καὶ μὴ περιουσιάζειν. ^[5]

245 γίνεται δέ, φησί, τοῦτο διὰ τῆς κυριότητος. εὐρυθμότατα δέ, φησί, τῶν νοημάτων τὰ ταῖς περιγεγραμμέναις προθέσεσι περιγεγραμμένας ἐπιφοράς ἀποδιδόντα, οὐ μὴν ἀλλ' ἐνίοτε ἐναγώνιον ἔσται τὸ τοιοῦτον, ἐνίοτε δέ, φησὶν, οὐ τοῦ περὶ τὴν ἀπόδοσιν εὐρύθμου, ἀλλὰ τοῦ περὶ τὴν διάνοιαν χρησίμου προνοητέον, ὥσπερ καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου· τὴν γὰρ δευτέραν ἐπιφορὰν ἀπεριγράφως ἐξέτεινε διὰ τὸ πλείονων κατασκευῶν δεῖσθαι. ^[5]

246 περὶ οὖν προοιμίων τοσαῦτα. Περὶ δὲ τῆς διηγήσεως εἴρηται ἐν τῷ περὶ εὐρέσεως δευτέρῳ τόμῳ. Ταῖς δὲ κεφαλαιώδεσι κατασκευαῖς διάφορος ὁ τῆς λέξεως χαρακτήρ. ^[10]

247 ὥς γὰρ καθόλου, φησὶν, εἰπεῖν, πάντα μετὰ βάρους προακτέον καὶ οὐχ ἀπλῆ οὐδὲ διακεκομμένη τῇ φράσει. ὥς μέντοι κατὰ τὴν ἰδίαν προαγωγήν, καλὸν τὰς μὲν τῶν ἐπιχειρημάτων θέσεις ἀπλᾶς καὶ σαφεῖς εἶναι, προάγεσθαι δὲ αὐτὰς λαγαρώτερον, πυκνῶς μὲν, διεξοδικῶς δέ, πλὴν ἂν ἄρα μὴ κατασκευὰς ἐτέρας ἔχη· ὅταν γὰρ τὸ ἐπιχείρημα δέηται ἔξωθεν κατασκευῆς οὐκ ἐνθυμηματικῶς, ἀλλὰ σὺν καταστάσει παραβεβλημένης, ποικιλώτεροι καὶ οἱ σχηματισμοὶ γίνονται τοῦ λόγου ταῖς προειρημέναις παρενθέσεσι καὶ ἐπαναγωγαῖς. ^[5]

248 ἂν δὲ αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ προάγωμεν, μέλλει τὸ ἐπιχείρημα τὴν προαγωγήν ἀπλῶς πολιτικὴν λαμβάνειν. τὸ δὲ ἐνθύμημα πολλάκις μὲν καὶ ἀπλῆ λέξει προάγεται, ἡ δὲ οὖν οἰκεία λέξις αὐτοῦ κατὰ τὰς παρισώσεις καὶ τὰς ἀντιστροφάς ἐστι· ταῦτα γὰρ τὰ δύο σχήματα τοῖς ἀντιθετικοῖς ἀρμόζει. ^[10]

249 ἐνθυμηματικώτερον δὲ τῶν περὶ τὴν διάνοιάν ἐστι σχημάτων τὸ ἀντιθετικόν, συνακτικὸν καὶ βιαστικὸν τοῦ προκειμένου. τὸ δὲ ἐπενθύμημα ποτὲ μὲν ὁμοίως ἄν, φησὶν, ἐξενεχθεῖ τῷ ἐνθυμήματι στρογγύλως καὶ πυκνῶς, ποτὲ δὲ εἴωθεν ἐκλύεσθαι. ^[5]

250 ἀρμοδιώτερον μέντοι ἐστὶ καὶ αὐτό, φησὶν, ἐπισυναχθῆναι μὴ μακρὰν τὴν ἐπὶ τῷ ἐνθυμήματι κατασκευὴν ἐκτεῖνον. παράδειγμα δὲ τούτων φέρειν οὐκ ἀναγκαῖον, φησί· τὸν γὰρ χαρακτήρα τῆς λέξεως, οὐ τὸν τρόπον τῆς μεταχειρίσεως λέξιν ἐπηγγειλάμεθα. ^[5]

252 Τοὺς δὲ ἐπὶ λόγους, φησὶν, ἀπλοῖς μὲν ἀπλοῦς εἶναι δεῖ, ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητήμασι λείαν μὲν καὶ ἀφελῆ τὴν λέξιν διὰ τὰς κατασκευὰς· ὁ γὰρ τοιοῦτος, φησὶν, ἐπίλογος εὐμάθειαν ἐπαγγέλλεται. ὅπου δὲ δεινώσις τις ἦ, τροπικῇ λέξει χρηστέον· τραγικωτέραν δέ, φησί, τὴν λέξιν καὶ σφοδροτέραν ἐπιτιθέντες. ὅπου δὲ πανήγυρις, τοὺς δεσμούς, φησί, τῶν κώλων οὐ τραχεῖς, ἀλλὰ λείους ἀποδώσομεν, καὶ τὴν λέξιν ὡσαύτως οὐ τραχεῖαν, ἀλλὰ ἱστορικὴν προθήσομεν, τὸ μὲν κῶλον οὐ ποιητικὸν ἔχουσιν, ἐγγὺς δὲ τοῦ γλαφυροῦ καὶ ἡδέος. Διονύσιος δὲ ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὃν κανόνα ἂν τις εἴποι δικαίως τῆς περὶ ῥητορικὴν μελέτης, ἐν τῷ Λυσίου χαρακτήρι ἐπαινῶν τὸν Λυσίαν ἐπιδείκνυσιν ἅμα καὶ ποίαν δεῖ ἐρμηνεῖαν εἶναι ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου, καὶ φησιν οὕτως· ‘διαφοράς τε αὐτῶν λαμβάνει κατὰ ιδέας τῶν πραγμάτων ἢ λέξεις· ἀρχομένῳ μὲν γὰρ ἐστὶ καθεστηκυῖα καὶ ἠθικὴ, διηγουμένῳ δὲ πιθανὴ καὶ ἀπερίεργος, ἐπιδεικνύντι δὲ στρογγύλη καὶ πυκνὴ, αὖξοντι δὲ καὶ παθαινομένῳ σεμνὴ καὶ ἀληθινὴ· ἀνακεφαλαιουμένῳ δὲ διαλελυμένη καὶ σύντομος’. ^[10]

253 Τοσαῦτα περὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν.